

GÖRBE BOLDIZSÁR*

A katonai büntetőjogi fogalma

Érvelés egy fogalom teljességéért¹

I. Bevezetés

A katonai büntetőjog, amely hazánkban oly nagy múltra tekint vissza és mára csak egy szűk kör foglalkozik vele, az általános büntetőjog részét képezi. A katonai büntetőjog, büntetőjog a büntetőjogon belül azonban, ahogy azt *Schultheisz Emil* is megfogalmazta, csupán annyiban tér el a közönséges büntetőjogtól „amennyiben azt a különleges katonai viszonyok és érdekek valóban megkövetelik”.² E körben tehát nem elegendő ismerni a büntetőjogi szabályokat, itt ismerni kell a katonailag szervezett szervezetek struktúráját, az állam célját ezekkel a szervezetekkel. Ismerni kell a katonai büntetőjog célját, fel kell ismerni a védendő – hétköznapi életben talán nem jelentős vagy értelmetlennek tűnő – értékeket.

A büntetőjogban fontos a fogalmi határozottság és ez különösen igaz a katonai büntetőjogra is ahol a jogalkotónak a feladata, hogy meghatározza fogalmilag – talán jogos elvárással – helyesen és maradéktalanul azt a személyi kört, amelyet katonának minősít. Hiszen a katonai bűncselekmények különös bűncselekmények, így tettese csak az lehet, aki rendelkezik a megfelelő kvalifikáltsággal. A katonai bűncselekmények személyi körét összefoglalva akként határozhatjuk meg, hogy azt fegyveres erő és a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai adják.

A jogalkotó az új Büntető Törvénykönyvben, a 2012. évi C. törvényben a katonai fogalmát, álláspontom szerint nem maradéktalanul állapította meg. Egy indokolatlan és igazságtalan megkülönböztetést tesz a fegyveres erő tényleges állományú, a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja között, holott utóbbit is a rendvédelmi szervek hivatásos állományának jogállásáról szóló törvény rendvédelmi szervnek minősíti.

* Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

¹ A dolgozat lezárva: 2020. november 30.

² SCHULTHEISZ EMIL: *A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata. Általános rész.* In: Fejes Erik (szerk.): *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései.* Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2018. 39. p.

E szervezetek felépítése követi a klasszikus katonai elveket – függelmi viszony, parancselvőség, egyszemélyi vezetés, a szolgálati rend és fegyelem – amelyek a működésüknek és feladat ellátásuknak fontos eleme. A katonai büntetőjog ezeket a katonai értékeket hivatott védeni. A jogalkotó azzal, hogy a NAV hivatásos állományú tagjait (továbbiakban: pénzügyőr) katonai büntetőjogi értelemben kvázi „demilitarizálta”, nem reagál – akár nap, mint nap – megvalósuló bűncselekményekre. Büntetőjogilag értékeletlenül hagy tényállásszerű, – vagy adott esetben diszpozíciószerű – büntetőjogellenes és bűnös cselekményeket.

Dolgozatommal nem az a célom, hogy egy ésszerűtlen „büntetési hadjáratra” irányítsam a figyelmet, sokkal inkább a védelemre, amely itt elmarad több vonatkozásban is. Egyrészt a katonai bűncselekmények között találhatóak olyan bűncselekmények, amelyeket előljárói bűncselekményeknek neveznek. A katonai szervezet sajátosságából adódóan mindig van egy előljáró, aki rendelkezik az irányítás és a feladat végrehajtásának, kikényszerítésének jogával és egy alárendelt, akinek az előljáró utasításait, parancsait teljesítenie kell. Ebből látszik, hogy az előljáró előljárói hatalommal rendelkezik az alárendelt felett. A történelem már olyan sokszor bebizonyította, hogy az ember a rábízott joggal (hatalommal) nem csupán élni, hanem visszaélni is szokott, ez nincs másképp a katonailag szervezett testületek esetében sem. A katonai büntetőjog eszköze az alárendelt védelmének is, mint ahogy *Schultheisz Emil* megfogalmazza, „ne legyen az előljáró vak eszköze”.³ Másrészt pedig a katonai büntetőjog szolgáljon e szervezetek hatékony működésének és feladataik ellátásának biztosítékául, vagyis védje az állam érdekét, az alkotmányos rendet és a közrendet.

Alláspontom szerint a jogalkotó ezeket az alapvető célokat hagyta figyelmen kívül akkor, amikor ezt a korán sem logikus döntést meghozta a pénzügyőrök „demilitarizálása” érdekében.

Dolgozotomban ezekre a tényekre kívánom felhívni a figyelmet. A témát több irányból megközelítve tárom fel az általam lényegesnek vélt okokat, amelyekre támaszkodva vagyok annak a nézetnek a híve, hogy a pénzügyőröket is katonának kellene tekinteni büntetőjogi értelemben.

II. Jogtörténeti szinopszis a katonai büntetőjogi fogalmáról

A terjedelmi korlátokra tekintettel, összegzést kívánok felvillantani a katonai büntetőjog-történetből arra vonatkozóan, hogy a történeti fejlődés során hogyan alakult a katonai büntetőjogi fogalma. A katonai büntetőjog személyi hatálya alá a történeti fejlődés során mindig a katonailag szervezett testületek tartoztak, hiszen a katonai büntetőjog eszköz volt a szervezeten belüli fegyelem fenntartására. Az, hogy melyik testület minősült katonának, koronként változott, alapvetően megállapítható viszont, hogy a jogalkotó számára nem mindig volt egyértelmű, mely szervek minősüljenek katonának.

³ SCHULTHEISZ EMIL: *A bűncselekmény elkövetésére irányuló katonai parancs*. In: Heller Erik – Moór Gyula – Rácz György (szerk.): *Büntetőjogi tanulmányok Angyal Pál születése 60-ik és jogtanári működése 35-ik évfordulója emlékére*. Pallas, Budapest, 1933. 200. p.

A katonai büntetőjog alapját a hadsereg, a fegyveres erő képezi, hiszen a történelmi változások során állandóságot mutat az, hogy a hadsereg tagjaira e különleges büntetőjogi szabály vonatkozik. Általános – vagy hétköznapi – értelemben a katonákon a hadsereg tagjait értjük, a szárazföldi és a tengeri, vagy vízi alakulatokat.

Az állam alapvetően a belső rend – közrend, közbiztonság – fenntartására különböző „erőszakszervezetek” hoz létre, amely legitim módon gyakorolhatja az állami kényszert, ezeket nevezhetjük rendvédelmi szerveknek.⁴ Magyar sajátosságnak lehet tekinteni, hogy e rendvédelmi szervek – ha nem is az egyes szervezetek működésének kezdetétől – katonailag szervezettek vagy a jogalkotó katonailag szervezetté tette őket és ezzel mintegy a katonai büntetőjog hatályát kiterjesztette rájuk.

Magyarországon a közbiztonság fenntartásának szerve a dualizmus időszakában valamint a két világháború között a csendőrség volt. Hazánkban a Magyar Királyi Csendőrség felállítására a közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló 1881. évi III. törvénycikkkel került sor, amely törvénycikk deklarálta, hogy a szervezet katonailag szervezett, tagjainak fegyelmi illetve büntetőügyeinek elbírálása a katonai bíróságok hatáskörébe tartozik.⁵ A magyar királyi csendőrség mellett a közbiztonságot a rendőrség védte. A rendőrség, mint a belső rend, a közrend és közbiztonság fenntartásáért felelős szerv, a Horthy-korszak alatt került a katonai büntető igazságszolgáltatás hatálya alá. A rendőrség mint közbiztonsági szerv korábban is létezett már, a dualizmus korában, azonban ezek polgári valamint községi szerveződésű szervek voltak, az államosításra később került sor. A M. Kir. Rendőrség átszervezésére – vagyis a polgári szervből egy katonailag szervezett testület lett – a m. kir. minisztérium 1944. évi 2.300. M. E. számú rendeletével került sor, amely rendeletnek a 9.§ (1) bekezdésének értelmében a rendőrség tényleges szolgálatot teljesítő tagjai a csendőrség tagjaira megállapított szabályok szerint, a katonai büntető perrendtartás hatálya alá került. A csendőrség részint a második világháború idején megvalósított, emberileg erőteljesen megbotránkoztató cselekményei miatt, részint a politikai változások következtében, a második világháború után megszűnt. A rendőrség továbbra is működött, sőt a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. törvény (továbbiakban: Kbt.) a harmadik fejezetében külön rendelkezéseket tartalmazott a rendőrség tagjaira tekintettel arra, hogy egyes büntetési nemek nem azonos formában kerültek alkalmazásra a rendőrség tagjaival szemben, pl.: lefokozás helyett állásvesztést kellett kimondani a rendőrre. A rendőrségnek a katonai büntetőjogi szempontból való megítélése ezt követően 1989-ben, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt (továbbiakban: régi Btk.) módosító törvény vitájánál került szóba. Ugyanis *Kulcsár Kálmán* akkori igazságügyminiszter kijelentette, hogy úgy az ő, mint az akkori kormányzat álláspontja szerint az a nézet fogadható el, miszerint a katonai büntetőjog hatálya alá csak és kizárólag a szoros értelemben vett katona tartozzon (ekkor a Magyar Néphadsereg tényleges állományú tagjai, valamint a Határőrség tényleges állományú tagjai – szerző megjegyzése).⁶ Végül lényegében – *Kulcsár Kálmán*

⁴ OLÁH ISTVÁNNÉ (szerk.): *Belső Rendészeti Ismeretek I. Társadalomismeret*. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Oktatási Főigazgatóság, Budapest, 2008. 371. p.

⁵ 1881. évi III. törvénycikk a közbiztonsági szolgálat szervezéséről 1.§; 8.§

⁶ *Az 1985. évi június hó 28-ára összehívott Országgyűlési naplója*. IV. kötet, Országgyűlés, Budapest, 1998. 57. ülés 4768. hasáb (letöltés ideje: 2020. március 25. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1985_04/?pg=408&layout=s&query=4764)

által is ekként jelzett – kompromisszumos megoldás született és a rendőrség hivatásos állományú tagjai büntetőjogi értelemben továbbra is katonának minősültek, azzal, hogy mihelyt megtörténik az új demokratikus államban a rendőrség feladatának rendezése, sor kerül a katonákra vonatkozó rész felülvizsgálatára.⁷

Tágabb értelemben a közbiztonságot szolgálta a különböző, szintén katonai szervezésű őrtestületek, vagyis a testőrsegek, a különböző palota és más őrtestületek. E szervezeteket már, a *Ferenc József* által 1855. január 15-én kiadott nyílt paranccsal 1855. július 1-jével hatályba léptette az osztrák Katonai Büntetőtörvénykönyv (továbbiakban: oKbt.) is a hatálya alá vonta, *salva guardia* néven. A kiegyezés után további oltalmi, védelmi őrségeket hoztak létre így, a Magyar Királyi Nemesi Testőrseg (felállítva: 1867), a Magyar Királyi Koronaőrseg (1871), a Darabont Testőrseg (1904) valamint a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912), amelyeknek tagjai szintén a katonai büntető törvények hatálya alatt álltak.⁸ Az első világháború után, a Tanácsköztársaság ideje alatt e szervezetek megszűntek és néhány testőr szolgálatot vállalt a Tanácsköztársaság haderőjénél, a Vörös Hadseregénél.⁹ A Horthy-korszakban azonban újból szerveződtek a különböző testőrsegek, így a m. kir. Testőrseg, a m. kir. Koronaőrseg, illetve a m. kri. Képviselőházi Őrség, amely testületek már a katonai büntető törvénykönyvről szóló 1930. évi II. törvénycikk (továbbiakban: Ktbt.) hatálya alá tartoztak.¹⁰ E szervezetek szintén a politikai változásnak köszönhetően felszámolásra kerültek a második világháború után. E szervezeteknek mintegy – és nagyon tágan értelmezve – utódjának volt tekinthető a Kormányőrseg illetve a rendszerváltozást követően a Köztársasági Őrezred, amely szerv feladatát a rendőrségen belül látta el, tagjai rendfokozattal, fegyverrel, egyenruhával rendelkeztek és a rendőrség hivatásos állományához sorolták őket, amellyel büntetőjogi szempontból katonának minősültek. Azonban az 1989-es rendszerváltozás során bekövetkezett módosítások – akár szándékosan, akár figyelmetlenségből – a BM Kormányőrsegről (Köztársasági Őrezredről) már nem úgy tesznek említést, mint a rendőrség szervezetébe tartozó testületről, így tagjai már nem minősültek katonának a régi Btk szerint.¹¹ A szervezet feladatát 2013. január 1. óta az Országgyűlési Őrség látja el, amely szervezet hivatásos állományú tagjai viszont a régi Btk. 122.§ (1) bekezdése értelmében katonának minősülnek.

Az államnak érdeke fűződik a határainak a védelméhez valamint az ott belépő személy- és áruforgalom ellenőrzéséhez, vámolásához. E feladatokat hazánkban a vámőrseg, a pénzügyőrseg, valamint a határőrseg – sőt, a Horthy-korszakban mint részfeladatot a folyamőrseg – látta el, amely szervezetek gyakran az adott rendszervagy történelmi helyzet szerint alakultak át. A pénzügyőrseg és a vámőrseg a magyar történelemben nem gyökértelen szervezetek, azonban intézményesen mégis az 1920-as években az első világháború utáni konszolidációban szervezték meg a m. kir. Vámőrseg, illetve újból a

⁷ *Az 1985. évi június hó 28-ára összehívott Országgyűlési naplója*. IV. kötet, Országgyűlés, Budapest, 1998. 57. ülés 4769. hasáb (letöltés ideje: 2020. március 25. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1985_04/?pg=408&layout=s&query=4764)

⁸ CSIHA GÁBOR: *A szolgálati viszonyt és a rendfokozatot érintő mellékbüntetések Magyarországon a XIX–XXI. században*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) 2011/23. 15. p.

⁹ FAZEKAS LÁSZLÓ: *Magyar Testőrsegek*. Rubicon 2010/2. 59. p.

¹⁰ CSIHA 2011, 16. p.; SCHULTHEISZ 1931, 54–55. pp.

¹¹ BH 1992. 668.

m. kir. Pénzügyőrséget. Utóbbi testület már az Osztrák-Magyar Monarchiában is létező egyenruhát, „rangot” és fegyvert viselő őrtestület volt, de ez a testület inkább közigazgatási szervezet volt, sem mint tényleges katonai testület. Ez látszik abból is, hogy nem a klasszikus katonai rendfokozatokat viselték, hanem inkább beosztásuk volt, így pl.: vigyázó rangja volt a legénységi állománynak, fővigyázói, illetve szemlélsz rangja az altiszteknek, biztos, főbiztos, központi felügyelő, valamint központi főfelügyelő rangja pedig a tisztviselőknek, a szervezet ezt a felépítését és szervezetet követte a Horthy-korszakban is kisebb eltérésekkel.¹² A Magyar Királyi Vámőrség került kvázi új szerveként felállításra ebben az időszakban tekintve, hogy korábban is voltak vámszervek, de ilyen feladatkört nem láttak el. A Vámőrség feladatához tartozott egyrésztől mind a szárazföldi, mind a hajózható vízi határokon áthaladó személy- és áruforgalom vámjövédéki ellenőrzése, felügyelete, vámjövédéki kihágások megelőzése, másrésztől pedig határőrizeti feladatokat is ellátott.¹³ Míg a Magyar Királyi Pénzügyőrség ezen idő alatt sem került a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá, addig a Magyar Királyi Vámőrség létesítéséről szóló 6.200/1921. évi M. E. rendelet 20.§-a értelmében a Magyar Királyi Csendőrség tagjaival esnek egy megítélés alá a polgári és büntetőbíráskodás tekintetében, azonban, ha a vámőrt a Magyar Királyi Honvédséghez vezényelték, akkor a katonaság tagjaival esett egy tekintet alá. A Rákosi-korszak idején a Kbt. hatálya alá vonta az állam az 1952. évi 6. tvr.-tel a pénzügyőrség tagjait, és az 1954. évi V. törvénnyel a vámőrség tagjait. Azonban e szervek büntetőjogi értelemben vett katonai státuszát a jogalkotó az 1957. évi 8. tvr. 4.§ (2) bekezdésével megszüntette, ugyanis kikerült a mind a pénzügyőrség, mind a vámőrség a Kbt. hatálya alól. A határőrség, mint testület a Vámőrségből jött létre, majd 1938. október 1-jétől a honvédelmi minisztérium irányítása alá került és lényegében beolvadt a M. Kir. Honvédségbe, mint Határvadász alakulat; megjegyzendő, hogy e szervezet eredetileg is a honvédség kiegészítését szolgálta.¹⁴ Ez nyilván nem érintette jelentősen a személyi hatályt a határvadászok továbbra is a katonai büntetőjog hatálya alatt maradt. A Kbt. hatálya alatt a Határőrség, mint az Államvédelmi Hatóság (továbbiakban: ÁVH) része a katonai büntetőjog hatálya alá tartozott. A határőrség a szocializmus idejében, mint fegyveres erő – a Magyar Néphadsereg mellett – működött, ezt a jellegét a jogalkotó a rendszerváltást követően 2004-ben megszüntette és a Határőrség rendvédelmi szervvé vált.¹⁵ Azonban e változás ellenére is a Határőrség hivatásos állománya továbbra is katonák minősült büntetőjogi értelemben. A Határőrség mint önálló szervezet 2007. december 31. nappal megszűnt, a szervezet integrálódott a rendőrség szervezetébe.

Emellett kiemelést érdemel az is, hogy egyes korokra jellemző szervek is beletartoztak a katona fogalmi körébe. Így a Horthy-korszakban katonának minősült a m. kir. Folyamőrség¹⁶, illetve a m. kir. Méneskar. A Rákosi-korszakban katonának minősítették

¹² SZABÓ ANDREA: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867–1947*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) 2017/54. 109. p.

¹³ A m. kir. minisztérium 1921 évi 6.200 M. E. számú rendelete, a vámőrség létesítéséről 8–9. §.

¹⁴ SUBA JÁNOS: *Határvadászok I. – A M. Kir. Honvédség határszolgálatára 1938–39*. Közép-európai Közlemények 2017/4. 103. p.

¹⁵ BÖGÖLY GYULA: *A katonai büntetőeljárás hatálya Rákócziától napjainkig*. In: Bögöly Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma*. Kódex Nyomda, Pécs, 2007. 31. p.

¹⁶ 1923. évi 8.270 M.E. rendelet 10.§ (1) bekezdés.

a 4353/1949. (XII.28.) MT. rendelettel létrehozott ÁVH hivatásos állományát¹⁷, valamint a szovjet típusú állami berendezkedésre tekintettel a letartóztatóintézeti alkalmazottakat¹⁸, az állami tűzoltóság tagjait¹⁹ és a hivatásos légoltalmi szervezet tagjait²⁰. Majd – csak úgy, mint a pénzügyőrséget és a vámőrséget – a Néphadsereg, a Határőrség, a légoltalom és a rendőrség tagjainak kivételével a jogalkotó az 1957. évi 8. tvr. 4.§ (2) bekezdésével büntetőjogi szempontból demilitarizálta ezeket a szerveket. A Kádárrendszerben az 1956-os forradalom után létre jött pártfunkcionárius fegyveres testület a munkásőrség is bekerült a katona fogalma alá (1989-ben megszűnt). Ezt követően a rendszerváltozás után, az 1990-es évek közepén bővült a katona fogalma a büntetés-végrehajtási szervezet tagjaival²¹, és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok tagjaival²².

III. A katona a 2012. évi C. törvényben

I. A Btk. születése

Az új Btk. születése a katonai büntetőjoggal foglalkozók körében is nagy várakozást jelentett. A kodifikáció tartama alatt és még a törvény kihirdetése előtt több tanulmány is érintette a katonai büntetőanyag jog körét, különösképpen a katona büntetőjogi fogalmának kiterjesztését, valamint a katonai büntetések és mellékbüntetések bővítését és kiterjesztését.

A katonai büntetések és mellékbüntetések vonatkozásában két irány volt megfigyelhető. Az egyik a katonai büntetések és mellékbüntetések bővítése, ennek *Farkas Ádám* adott hangot. A bővítés profilja a korábbi, 1930. évi II. törvénycikkben, a Kbtbk.-ban is szabályozott rendjelek és díszjelek elvétele állt.²³ Ez a katonai büntetés rokonítható a polgári büntetőjog mellékbüntetésével a közügyektől eltiltással, hiszen annak tartalmában is benne foglaltatik, hogy az ilyen büntetéssel sújtott egyén katonai rendfokozatot nem érhet el, belföldi kitüntetés és külföldi kitüntetés elfogadására engedélyt nem kaphat. Abban a tekintetben osztom *Farkas Ádám* véleményét, hogy a katonai szervezeten belül morális hatása lett volna, azonban úgy vélem, nem szabad figyelmen kívül hagyni *Beccariának* a büntetés céljánál megfogalmazott eszméjét, amely szerint a cél a további károkozás (bűncselekmények elkövetésének) megakadályozása és annak a megakadályozása, hogy mások is így cselekedjenek.²⁴ Álláspontom szerint e büntetés nem lenne képes a mai körülmények között elérni a hatását, elegendő, ha az egyre emelkedő korrupciós bűncselekmé-

¹⁷ 1950. évi 5. tvr. 1.§ (1) bekezdés.

¹⁸ 1950. évi 6. tvr.

¹⁹ 1951. évi 11. tvr.

²⁰ 1952. évi 6. tvr.

²¹ 1996. évi XLIII. törvény 332. § (5) bekezdés.

²² 1995. évi CXXV. törvény 85. §.

²³ FARKAS ÁDÁM: *Észrevételek és javaslatok az anyagi büntetőkodifikáció katonai vetületeihez*. Diskurzus 2012/1. 37. p.

²⁴ CESARE BECCARIA: *A bűnökről és a büntetésekről*. Attraktor Kiadó, Máriabesenyő, 2017. 29. p.

nyek számára gondolunk a fegyveres és rendvédelmi szervek körében, amelyeket még a szabadságvesztés büntetés sem képes teljesen visszaszorítani. A katonai büntetések és mellékbüntetésekkel kapcsolatban *Csiha Gábor* véleményét osztom, aki szerint a katonai büntetések és mellékbüntetés körének bővítésére nincs szükség, inkább azok alkalmazásának kiszélesítésére, vagyis végső soron a katona büntetőjogi fogalmának módosítására.²⁵

A régi Btk. katona fogalmához képest valamennyi katonai büntetőjogász (*Farkas Ádám, Csiha Gábor, Hautzinger Zoltán, Kovács Tamás*) bővülést és talán azt is mondhatnám, hogy hosszú idők óta esedékes, alapos és teljes fogalommeghatározást várt. A 2012 februárjában beterjesztett Btk. javaslat ezt a várakozást elégitette ki akkor, amikor a katona fogalma alatt megtalálható volt az összes fegyveres és rendvédelmi szerv, így a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja, a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja.²⁶ Megjegyzendő, hogy a törvénytervezet az Országgyűlési Őrségről nem rendelkezett, mert e szervezet 2013. január 1-vel kezdte meg működését, azonban 2013. január 1-től a régi Btk. szerint – és az új Btk. tervezete szerint is – katonának minősült.

A 2012 áprilisában beterjesztett T/6958. számú törvényjavaslat – amely a Büntető Törvénykönyvről szól – 127.§-a egy rendkívül különös megoldással állt elő. A korábbi februári javaslathoz képest, szűkítő és feladat-specifikus megkülönböztetést tett a katona fogalmánál. A javaslat értelmében minden megszorítás nélkül a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja katonának minősült. A rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet és a katasztrófavédelmi szerv hivatásos állományú tagja csak meghatározott feladatok ellátásakor vagy készségi helyzetben minősült katonának. Így a tervezet értelmében a rendőr csak akkor minősül katonának, ha csapaterő-feladatot hajt végre vagy őrszolgálatot lát el, a büntetés-végrehajtási szerv tagja, ha kötelékben lép fel, tömegoszlátást végez vagy őrszolgálatot lát el, valamint a katasztrófavédelem hivatásos állományú tagja, ha konkrét veszélyelhárítást végez vagy meghatározott fokú készségben van.

Ez a módosítás a katonai büntetőjogászok körében egyértelmű elutasításra talált. *Farkas Ádám* szerint a „a csapaterős és kötelékben történő fellépés bevonásával a 2006-os eseményekre való politikai természetű visszautalást sejtethet maga mögött.”²⁷ *Hautzinger Zoltán* sem értett egyet ezzel a különbségtétellel, azonban úgy látta, hogy „a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományú tagjainak kötelékben kell fellépnie, avagy tömegoszlátást kell végezni” ez a tevékenységkör bővebb kifejtést és pontosítást igényel, mert – véleménye szerint – „e tevékenységek alapvetően idegenek e rendvédelmi szerv általános funkciójától”.²⁸ *Hautzinger* véleményével kapcsolatban annyit jegyeznek meg, hogy osztom a véleményét – csak úgy, mint *Farkas Ádámnak* – abban, hogy nem indokolt a rendvédelmi szervek vonatkozásában a tevékenység alapú differen-

²⁵ CSIHA 2011, 23. p.

²⁶ KOVÁCS TAMÁS: *A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig*. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. 159. p.

²⁷ FARKAS 2012, 36. p.

²⁸ HAUTZINGER ZOLTÁN: *A katona büntetőjogi fogalmának metamorfózisa*. In: Mészáros Ádám (szerk.): *Fiatalkorú büntetőjogászok az új Büntető törvénykönyvről*. Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, [Szeged], 2014. 36. p.

ciálás, álláspontom szerint is teljesen igazságtalan és szükségtelen ez a differenciálás a szervek hivatásos állományú tagjai tekintetében, hiszen a rendőr, a büntetés-végrehajtási szerv, vagy katasztrófavédelem hivatásos állományú tagja a meghatározott tevékenységi körökön kívül is el tud követni katonai bűncselekményeket.

Abban azonban nem értek egyet *Hautzinger Zoltánnal*, hogy a kötelékben történő fellépés vagy tömegoszlátás távol álló lenne, idegen lenne a büntetés-végrehajtási szervezet munkája során. Hiszen büntetés-végrehajtási szervezet a büntetés-végrehajtási intézetben történt olyan esemény megszüntetésére, amely az intézet biztonságát súlyosan veszélyeztet, a hivatásos állományú tagjai csapatszolgálati feladatok végrehajtására, kötelékben is alkalmazhatók, ilyenek tekintendő többek között – és nem elrugaszkodott példákat előhozva, mint pl.: a terrorcselekmény – a fogolyzندان felszámolása vagy megszökött fogvatartott felkutatása.²⁹ Ugyancsak elképzelhető a tömegoszlátás az intézet biztonságát veszélyeztető tömeg feloszlátására. Ebben az esetben az általános kényszerítő eszközök mellett további eszközök és intézkedések is alkalmazhatóak (nem alkalmazható löfegyver)³⁰, erre ugyancsak példa lehet a fogolyzندان. Tehát egyértelműen kimutatható, hogy nem állnak távol ezek a tevékenységek a büntetés-végrehajtási szervezet tagjaitól. Az áprilisi javaslatnak nem csupán ebben rejlett a problémája, hanem abban is, hogy a februári tervezet, de még a régi Btk. katona fogalmához képest is jelentősen leszűkítette a katona fogalmát, így az áprilisi tervezet nem tekintette katonának a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagját, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) hivatásos állományú tagját. Ezt a döntést maga Farkas Ádám is abszolút visszalépésként értékeli.³¹

Ezt orvosolandó *Mátrai Márta* országgyűlési képviselő 2012. november 29-én kelt képviselői módosító javaslattal indítványozta a katona büntetőjogi fogalmának módosítását akként, hogy hagyják el a tevékenység alapú differenciálást, lévén, hogy az indokolatlan, valamint a katona fogalmát bővítsék ki a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, az Országgyűlési Őrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjaival. Az indítvány értelmében a Btk. 127.§ (1) bekezdése ekként módosult volna: „E törvény alkalmazásában katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja.”³² Ennek megfelelően a 2012. évi CCXXIII. törvény 318.§ (10) bekezdése a képviselői módosító javaslathoz megfelelően módosította a Btk. katona fogalmát, így lényegében a katonai büntetőjogász társadalom megalégedve várhatta egy teljességet tükröző katona fogalom hatályba lépését.

Az Országgyűlés azonban 2013. június 3-i ülésén – egy hónappal a Btk. hatályba lépése előtt – elfogadta az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi LXXVIII. törvényt, amelynek 19.§ (1) bekezdése ismét módosította a Btk. katona fo-

²⁹ KOCSIS ZSOLT (szerk.): *Büntetés-végrehajtási biztonsági ismeretek*. Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, 2019. 272. p.; 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről 26.§ (1) bekezdés.

³⁰ 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtás szervezetéről 27.§ (1) bekezdés, (3) bekezdés.

³¹ FARKAS 2012, 36. p.

³² Mátrai Márta képviselő módosító javaslata (letöltve: 2020. március 9.; <https://www.parlament.hu/irom39/09246/09246-0019.pdf>)

galmát és kiiktatta abból a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagját. Sajnálatos – és egyben a jogalkotó munkájának egyik minősítése is – hogy a 2013. évi LXXVIII. törvény 19.§ (1) bekezdésének indokolása megegyezik a 2012. évi CCXXIII. törvény 318.§ (10) bekezdésének indokolásával, ez utóbbi bővebb. A 2013. évi LXXVIII. törvény 19.§-nak indokolása a katona büntetőjogi fogalma vonatkozásában teljesen idegen az ott szabályozottaktól, hiszen addigra már módosult a katona fogalma, kiiktatásra került a feladatalapú differenciálás. Tehát valódi indokát a jogalkotó nem adta a katona fogalmának újabb módosításának. Ezzel a katona büntetőjogi fogalmának teljessége megbomlott, ugyanis kikerült a szabályozás hatálya alól a NAV hivatásos állományú tagja. A Btk. így lépett hatályba 2013. július 1-jén.

2. A hatályos Btk. katona fogalma

A 2013. július 1-jén hatályba lépett Btk. a katonai büntetőjogi társdalom számára csalódottságot jelentett, hiszen jelentős változás nem jelent meg benne. A katona fogalmának kodifikációs alakulását az előző pontban kifejtettem, jelen részben a hatályos büntetőjogi katona fogalomnak a részletes elemzését kívánom elvégezni.

A Btk 127.§ (1) bekezdése értelmében „E törvény alkalmazásában katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.”.

A szabályozási kör a fegyveres erőt és a rendvédelmi szervezetet fogja át. Magyarország Alaptörvényének 45. cikkének (1) bekezdése értelmében Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség. A 2015. évi XLII. törvény, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló (továbbiakban: Hsztv.) törvény 1.§ (1) bekezdésének értelmében rendvédelmi feladatokat ellátó szervnek, vagyis rendvédelmi szervnek minősül a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, az Országgyűlési Őrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok és a NAV.

A Magyar Honvédségről a 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló törvény (továbbiakban: Hvtv.) rendelkezik. E törvény értelmében a Magyar Honvédség polgári irányítás alatt álló függelmi rendszerben működő, békében önkéntességen, rendkívüli állapot és megelőző védelmi helyzetben hadkötelezettségen és önkéntességen alapuló állami szerv.³³ A Magyar Honvédség fegyverhasználati joggal rendelkező szervezet, azonban feladatai között szerepelnek olyanok, amelyeket fegyveresen, fegyverhasználati joggal lát el (Hvtv. 36.§ (1) bekezdés), ilyen többek között Magyarország függetlenségének védelme vagy a Szent Korona és koronázási ékszerek őrzése, és vannak olyanok, amelyeket fegyverhasználati jog nélkül lát el (Hvtv. 36.§ (2) bekezdés), többek között ilyen a katasztrófavédelmi feladatokban való közreműködés. A Magyar Honvédség személyi állománya alapvetően három körből tevődik össze a tényleges

³³ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 35.§ (1) bekezdés.

szolgálatot teljesítő katonából (tényleges állomány), a Honvédségnél foglalkoztatottak (közalkalmazottak és a munka törvénykönyvének (továbbiakban: Mt.) hatálya alá tartozó munkavállalók), valamint a törvényben meghatározott esetekben a hadkötelezettek.³⁴ A katonai büntetőjog szempontjából a tényleges állománynak és a hadköteleseknek van jelentősége, éppen ezért fontosnak tartom megvizsgálni, hogy e két kör kiket ölel fel. Erről a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (továbbiakban: Hjtv.) rendelkezik. A Hjtv. 1.§ (1) bekezdés értelmében a tényleges állományhoz tartozik a hivatásos és szerződéses katona, a tényleges szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos, a honvéd tisztjelöltek és a honvéd altisztjelöltek. E körhöz sorolandó a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok tényleges állományú tagjai is.³⁵ Fontos kiemelni az önkéntes tartalékos vonatkozásában, hogy csupán akkor minősül katonának, ha tényleges szolgálatot teljesít, vagyis amikor behívásra kerül.³⁶ Ugyanez állapítható meg a hadkötelesek vonatkozásában is.

A rendvédelmi szervek közül a rendőrség kiemelt jelentőségűnek minősíthető, hiszen az Alaptörvény 46. cikkben külön rendelkezik róla (a többi rendvédelmi szerv közül, egyedül még a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat nevesíti). A 46. cikk (1) bekezdése értelmében a rendőrség feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. A rendőrségről külön törvény, az 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) rendelkezik, amely az Alaptörvényhez képest egy szélesebb katalógust ad a rendőrség feladatát illetően. A rendőrség egy állami fegyveres rendvédelmi szerv.³⁷ Az Rtv. 4/A.§ (3) bekezdése értelmében a rendőrség személyi állománya hivatásos állományú rendőrökből, igazságügyi alkalmazottakból, rendvédelmi igazgatási alkalmazottakból, Mt. hatálya alá tartozó munkavállalókból, valamint tisztjelöltekből állhat. A Terrorrelhárítási Központ (TEK), mint a terrorizmus elhárító szerv, hivatásos állományú rendőrökből, vezényelt hivatásos állományúakból, rendvédelmi igazgatási alkalmazottakból és munkavállalókból áll.³⁸ Kiemelést érdemel az is, hogy 2019-től a rendőrség feladata idegenrendészeti feladatokkal is kibővült. A rendőrség szervezetén belül e feladatokat az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság látja el, amelynek személyi állományába hivatásos állományú rendőrök, rendvédelmi igazgatási alkalmazottak és munkavállalók tartoznak.³⁹ A rendőrség vonatkozásában katonának csak és kizárólag a hivatásos állományúak minősülnek.

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok mint említettem, a másik olyan rendvédelmi szervezet, amelyről az Alaptörvény szintén rendelkezik. Az Alaptörvény 46. cikk (3) bekezdése értelmében alapvető feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése, feladata kiemeltnek tekinthető. A nemzetbiztonsági szolgálatokról az 1995. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Nbsztv.) rendelkezik. Az Nbsztv. 1.§-a sorolja fel Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatait, a 2.§ pedig differenciál polgári nemzetbiztonsági szolgálatok (Információs Hivatal, Alkotmányvédelmi Hivatal, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Terrorrelhárítási

³⁴ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 40.§ (1) bekezdés.

³⁵ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 20.§ (1), és (2) bekezdései.

³⁶ BH 2019. 37.

³⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4.§ (1) bekezdés.

³⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4/A.§ (5) bekezdés.

³⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4/A.§ (6) bekezdés.

Információs és Bűnügyi Elemző Központ) és katonai nemzetbiztonsági szolgálat (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) között. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állománya hivatásos állományból, rendvédelmi igazgatási alkalmazottakból, munkavállalókból áll, a katonai nemzetbiztonsági szolgálat hivatásos állományból, honvédelmi alkalmazottakból, munkavállalókból, valamint önkéntes tartalékosokból áll és mint azt a Magyar Honvédségnél említettem, az itt szolgálatot teljesítő hivatásos állomány, a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja.⁴⁰ A Nbsztv. 34.§-a értelmében a hivatásos állomány szolgálati fegyver viselésére és használatára jogosult, tehát fegyveres rendvédelmi szervnek tekinthető. Katonai büntetőjogi szempontból a hivatásos állomány tekinthető katonának. Az egyes polgári nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait az Nbsztv. külön határozza meg (Nbsztv. 4.§-8/D.§), feladataik összefoglalva alapvetően Magyarország belső biztonságának és rendjének védelme.

A büntetés-végrehajtási szervezet a szabadságelvonással járó büntetések, intézkedések, büntetőeljárás kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint büntetés-végrehajtási párfogó felügyeleti feladatokat ellátó és végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv és e feladatnak ellátásával hozzájárul a közbiztonság, a közrend fenntartásához és erősítéséhez, ezt mondja ki a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény (továbbiakban: Bvsztv.) 1.§ (1) és (2) bekezdése. A személyi állomány hivatásos állományból, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban és munkaviszonyban álló személyekből állhat⁴¹, amelyek közül katonának csak a hivatásos állomány minősül. A Bvsztv. 22.§-a rendelkezik a szolgálati lőfegyver használatról, amely joggal a hivatásos állomány rendelkezik.

Az Országgyűlési Őrség egy 2012-ben, az Országgyűlés védelmére, függetlenségének és külső befolyástól mentes működésének biztosítására, rendjének fenntartására, személyvédelmi és díszelgő, valamint tűzbiztonsági, tűzoltási feladatok ellátására létrehozott, fegyveres rendvédelmi szerv.⁴² A személyi állománya hivatásos állományúakból, köztisztviselőkből és a közigazgatási szervnél foglalkoztatott munkavállalókra vonatkozó szabályok szerint minősülő, munkavállalókból áll. Katonának büntetőjogi értelemben a hivatásos állomány tagjai minősülnek. Az Országgyűlési Őrségről az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény (továbbiakban: Ogytv.) rendelkezik. Az Országgyűlési Őrség feladatainak ellátására, kényszerítő eszközeinek alkalmazására vonatkozó szabályok tekintetében a jogalkotó az Rtv. azonos tartalmú szabályait teszi alkalmazandóvá, így egyes esetekben az országgyűlési őr azonos szolgálati cselekményeket is alkalmazhat mint a rendőr.

A katasztrófavédelem, mint rendvédelmi szervezet magába tömöríti a tűzoltóságot és a polgári védelmet. A teljes integráció 2012. január 1-jével a katasztrófavédelemlről és a hozzákapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII törvény (továbbiakban: Katv.) hatályba lépésével történt meg. A szervezet által ellátandó feladatokat a törvény nemzeti ügynek és állami feladatnak minősítette.⁴³ A szervezet államigazgatási feladatot is ellátó rendvédelmi szerv (Katv. 22.§ (2) bekezdés), amely szük-

⁴⁰ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 20.§ (1) bekezdés; (2) bekezdés.

⁴¹ 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről 10.§ (1) bekezdés.

⁴² 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről 125.§ (1) bekezdés; 127.§ (1) bekezdés.

⁴³ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemlről és a hozzákapcsolódó egyes törvények módosításáról 1.§ (1) bekezdés.

ség esetén együttműködik a Magyar Honvédséggel és a többi fegyveres rendvédelmi szervvel. Hivatásos katasztrófavédelmi szerv személyi állománya hivatásos állományúakból, rendvédelmi alkalmazottakból, munkavállalókból, valamint tisztjelöltekből áll⁴⁴, amely közül büntetőjogi értelemben a hivatásos állományú tagok minősülnek katonának. Fontos kiemelni, hogy az önkéntes tűzoltók állománya nem tekintendő katonának.

Tisztázandó az is, hogy a hivatásos szolgálati viszony hogyan, miként kezdődik és miként ér véget ezeknél a fent említett szerveknél, hiszen csak a szolgálati viszony kezdetétől minősül büntetőjogi értelemben katonának, egészen a szolgálati viszonyának megszűnéséig.

A tényleges illetve a hivatásos állományú tagok szolgálati viszonyban állnak a fegyveres erővel vagy adott rendvédelmi szervekkel. A szolgálati viszony az állam illetve az állam nevében eljáró rendvédelmi szerv és a tényleges, valamint hivatásos állományú tagjai között létrejövő sajátos közszolgálati jogviszony, amely a törvényben meghatározott kötelezettségek és jogosultságok keletkeztet, és amely a szolgálatteljesítésre vonatkozik.⁴⁵ Általánosságban elmondható – ide nem értve a hadkötelezettséget és az ezzel járó behívást –, hogy a szolgálati viszony a fegyveres erőnél és a rendvédelmi szerveknél önkéntes jelentkezés alapján létesíthető. A jelentkezőnek azonban meg kell felelnie a Magyar Honvédség esetében a Hjtvt. 31.§ (1) illetve (1a) bekezdésében, a rendvédelmi szervek vonatkozásában pedig a Hsztv. 33.§ (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek, ezek közé tartozik többek közt a 18. életév betöltése, cselekvőképesség, a büntetlen előélet, magyar állampolgárság. Ha a jelentkező itt megfelel, akkor valamennyi szervnél meghatározott alkalmassági vizsgák és vizsgálatok (fizikai, pszichológiai és orvosi) elvégzése és az azon való alkalmasság után létesíthető szolgálati jogviszonyt. A szolgálati jogviszony a Magyar Honvédség esetében az állományba vételi okmánnyal, szerződéses katonák esetében a szerződés megkötésével keletkezik. Ez az okmány tartalmazza a szolgálati viszony kezdetének időpontját, szolgálat jellegét valamint az első rendfokozatot. A szerződéses katonák esetében tartalmazza a szerződés a szolgálati viszony végét is, amelynek bármely állománycsoport esetében maximum időtartama 10 év.⁴⁶ A rendvédelmi szervek vonatkozásában a szolgálati viszony a hivatásos állományba történő kinevezéssel, annak elfogadásával kezdődik, amely szólhat határozott és határozatlan időre is.⁴⁷ A katonailag szervezett szerveknél rendkívül fontos az eskü. Ez a jelképes aktus lényegileg összefoglalja a szolgálati jogviszony sajátosságait, a katonai lét sajátos kötelezettségeit – elöljárói parancs iránti engedelmesség – és vállalja a tényleges/hivatásos állományú tagja az egyes jogainak a korlátozását.

A szolgálati viszony megszűnésénél alapvető beszélhetünk olyan okokról, amelyek bekövetkezése a törvény erejénél fogva megszünteti azt [Hjtvt. 59.§ (1) bekezdés; Hsztv. 80.§ (1) bekezdés], illetve amikor megszüntethető, a szolgálati jogviszony valamelyik alanya által [Hjtvt. 59.§ (2) bekezdés; Hsztv. 80.§ (2) bekezdés]. A megszűnésnél az álta-

⁴⁴ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzákapcsolódó egyes törvények módosításáról 22.§ (2) bekezdés.

⁴⁵ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 13.§ (1) bekezdés; 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról 3.§ (1) bekezdés.

⁴⁶ 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról 32.§ (3) bekezdés.

⁴⁷ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 44.§ (1) bekezdés.

lánoson okon túl – halál, szolgálati felsőkorhatár betöltése stb. – meg kell említenünk azt az esetet, amikor vagy fenytésnél alkalmazott szankció vagy katonai büntetőeljárásban alkalmazott speciális katonai büntetés, így a lefokozás (Btk. 137.§) vagy szolgálati viszony megszüntetése (Btk. 138.§) kerül kiszabásra.

A fentiek alapján elmondható, hogy az egyes szervezetekről szóló törvényekben kifejezésre kerül, hogy fontos állami feladatokat látnak el (államiság elve), így a rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet, katasztrófavédelem, polgári nemzetbiztonsági szolgálat a közrend, közbiztonság és a belső rend fenntartását, a Magyar Honvédség, a haza szuverenitásának megőrzését, az Országgyűlési őrség pedig a törvényhozás működésének biztosítását. Ezeket kiemelt állami feladatoknak is tekinthetjük, hiszen ezek biztosítása nélkül az államgépezet nem működne, a belső társadalmi és közrend megbomlana, az ország védtelen lenne a más államokkal szemben. Elmondható valamennyi testületről, hogy katonailag szervezett, vagyis feladataikat szigorú függelmi rendben, a szolgálati szabályzatokban előírt módon, a szolgálati rend és fegyelem megtartásával látja el. A szolgálati viszonyt létesítők már az esküjükben fogadalmat tesznek az előljárók parancsainak való engedelmisségre, tehát érvényesül valamennyi szervnél ez a különös, lényegében csak a katonailag szervezett alakulatoknál alkalmazott egyedi aktus, a parancsa és annak adásának a joga. Mindegyik szervezetnél rendszeresített egyenruha és rendfokozat van, a katasztrófavédelem kivételével valamennyi szerv szolgálati fegyver viselésére és használatára jogosult, vagyis jelen vannak ezekben a szervezetekben a katonai attribútumok.

IV. A NAV-ról általában

A NAV 2011. január 1-jével létrejött államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó szerv. A NAV két korábbi jogelőd szervezet az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (továbbiakban: APEH) és a Vám- és Pénzügyőrség (továbbiakban: VP) egybeolvadásával jött létre. Az APEH államigazgatási szerv, kormányhivatal volt, amely főként adóhatósági feladatokat látta el, szervezet keretében hivatásos állomány nem szolgált.⁴⁸ A VP. fegyveres rendvédelmi szervnek minősült,⁴⁹ amely – már a nevéből adódóan is – vámigazgatási feladatokat látott el, a szervezetben hivatásos állományú, rendfokozatot és szolgálati fegyvert viselő személyek is szolgáltak. A jogalkotó a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (továbbiakban: NAV tv.) preambulumban akként indokolta a két szervezetnek egy szervvé történő tömörítését, hogy így „minőségileg új, hatékonyabb, átláthatóbb és költségtakarékosabb” módon fog megvalósulni az adóhatósági és vámhatósági feladatok ellátása.

A NAV feladatköre igen széles, erre tekintettel csupán nagyobb, átfogóbb kategóriákat emelném ki. A NAV ellátja az adóigazgatási, vámigazgatási, jövedéki igazgatási, bűnüldözési és bűnmegelőzési, rendészeti, igazgatási feladatokat, az Európai Unióval,

⁴⁸ MAGASVÁRI ADRIENN: *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepe, szervezete, feladatai, személyi állománya*. In: Erdős Ákos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2018. 28. p.

⁴⁹ 1996. évi LXIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról 1.§ (1) bekezdés.

valamint annak szerveivel, intézményeivel együttműködik, végrehajtja a külön jogszabály alapján feladatkörébe utalt feladatokat (a teljes katalógus a NAV tv. 13.§-ban). A szerv feladata kiemelten jelentős, hiszen adóigazgatási szempontból biztosítja az állam működéséhez szükséges költségek – adók, járulékok – beszedését. Ugyanakkor kiemelendő az is, hogy az egyetlen olyan államigazgatási szerv, amely fegyveres rendvédelmi szervnek is minősül, de ez szükséges ahhoz, hogy egyes – így különösen a bűnüldözési, bűnmegelőzési, rendészeti – feladatait szakszerűen, hatékonyan és a lehető legbiztonságosabb módon lássa el.⁵⁰

A feladatai mellett fontos szólni a személyi állományáról. Tekintettel a már a feladatoknál előbújt szervezeti összetettségre, ez tükröződik itt is. A NAV. tv. 15.§ (1) bekezdése értelmében a NAV személyi állománya kormánytisztviselőkből, hivatásos állományú tagokból (pénzügyőrök), ügykezelőkből, munkavállalókból és tisztjelöltekből áll. Tekintettel e személyzeti differenciálásra, a rájuk vonatkozó egyes jogszabályok is eltérők. Így míg a kormánytisztviselőkre és az ügykezelőkre a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény az alkalmazandó, a munkavállalókra az Mt., addig a pénzügyőrökre és tisztjelöltekre a Hsztv. szabályai az alkalmazandó a NAV. tv.-ben foglalt eltérésekkel.⁵¹

1. Pénzügyőrök

A következőkben a NAV hivatásos állományú tagjaival, a pénzügyőrökkel foglalkozom, megvizsgálva azt, hogy a fegyveres erőhöz és a többi rendvédelmi szervhez képest miben különbözik, vagy miben egyezik létük. Itt a feladatainak ismertetésén túl további szempontként vizsgálom azt is, hogy mennyire játszanak szerepet az egyes klasszikus – mind külsőségekben, mind szervezet szervezésében – a katonai attribútumok.

A pénzügyőrök feladatukat hivatásos szolgálati jogviszony keretében látják el. A hivatásos szolgálati jogviszonyból adódóan olyan kötelezettségeket vállalnak önkéntesen, amelyek csupán a katonailag szervezett – rendvédelmi, fegyveres – szervezetek vonatkozásában értelmezhetők, ilyennek tekinthető az, hogy feladataikat szigorú függelmi viszony keretében látják el vagy az élet és testi épség kockáztatása, egyes alapjogok korlátozása.⁵² Amellett, hogy valamennyi ismérv fontos, a katonailag szervezettséget támasztja alá a függelmi viszony, vagyis a szervezeten belül uralkodó alá-fölérendeltség. A NAV. tv.-ből kitűnik az is, hogy a jogalkotó a szervezet vonatkozásában következetesen alkalmazza a parancs kifejezést, amely a katonai irányítás egyik alapvető eszköze, valamint, amely megerősíti az alá-fölérendeltség jelenlétét. A pénzügyőr köteles – csak úgy, mint a fegyveres erő és valamennyi rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagja – az előljáró parancsát végrehajtani, kivéve, ha azzal bűncselekményt követne el.⁵³ Fontos tisztázni ennek okán az alá-fölérendeltség pólusain elhelyezkedők jogállását, ugyanis erre vonatkozóan eltérést mutatkozik elnevezésben, tartá-

⁵⁰ MAGASVÁRI 2018, 31. p.

⁵¹ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 15.§ (2) bekezdés.

⁵² 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 13.§ (2) bekezdés.

⁵³ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 103.§ (1) bekezdés.

lomban. A NAV tv. 6.§ (3) bekezdése szerint az állami adó- és vámhatóság vezetője és szakmai helyettesei szolgálati előljárója a NAV hivatásos állományú tagjainak. Az állami adó- és vámhatóság vezetője a kijelölt miniszter irányítása alá tartozó és a kormány eredeti jogalkotói hatáskörében kiadott rendeletében kijelölt államtitkár, a vezető szakmai helyettesei pedig helyettes államtitkárok.⁵⁴ A pénzügyőröknek szolgálati előljárója az a vezető munkakört betöltő személy⁵⁵, aki azt a szervezetet, szervet vagy szervezeti egységet vezeti, amelynek állományba a pénzügyőr tartozik. Szolgálati előljáró továbbá az is, aki a Hsztv. 2.§ 26. pontjának megfelel, vagyis, magasabb szolgálati beosztásából adódóan parancs, intézkedés kiadására jogosult vagy munkáltatói jogkör gyakorlója – megjegyzem, a munkáltatói jogkör gyakorlóját a NAV tv. 17/F.§ (1) bekezdése állományilletékes parancsnoknak minősíti, valamint tekintettel a NAV tv. 34/Y. § (1) bekezdésének a) pontjára az állományilletékes parancsnok a központi szerv vezetője és a területi szerv igazgatója –, de szolgálati előljárónak vezető beosztású, rendvédelmi igazgatási alkalmazottként vagy igazgatási alkalmazottként foglalkoztatott személy is minősülhet. Az alárendelt fogalmát sem a NAV tv., sem a Hsztv. nem határozza meg, így az általános megközelítésből mondható az, hogy alárendelt az, akinek a szolgálati előljáró által kiadott parancsot – a törvényben biztosított kivételektől eltekintve – teljesíteni kell valamint alacsonyabb beosztással illetve rendfokozattal rendelkezik. A függelmi viszony fontosságából lehet következtetni egy másik, a katonailag szervezett szervezeteknél alkalmazott ismértve a szolgálati rendre és fegyelemre. E fogalom ily módon a NAV. tv.-ben nincs meghatározva, csupán „fegyelemként” illetve „szolgálati érdekként” aposztrofálja a törvény. Következtetni lehet, hogy e szervezetnél is érvényesül a szolgálati rend és fegyelem – vagy szolgálati érdek és fegyelem – védelme, hiszen a NAV tv. nem iktatja ki sem a Hsztv. 21.§-át, sem a 22.§-át. E két szakaszban két alapvető jog – a véleménynyilvánítás szabadsága, és a gyülekezési jog – kerül korlátozásra többek között a szolgálati rend és fegyelem védelme érdekében. Másrészről a NAV pénzügyőrei által ellátott feladatok – és itt alapvetően a rendvédelmi feladatokra gondolok – megkövetelik a szervezet pénzügyőri ágán belül a szolgálati rend és fegyelem fenntartását és védelmét.

A NAV igen széleskörű feladatokat lát el tekintettel a szervezet vegyes – államigazgatási és fegyveres rendvédelmi – jellegére. A rendvédelmi jellegű feladatokat így a rendészeti, bűnüldözési, bűnmegelőzési és nyomozási tevékenységet a pénzügyőri állomány látja el. Figyelemmel e feladatok jellegére – törvényes rend megőrzése, annak helyreállítása – a jogalkotó biztosítja ezek ellátásához és a közrend fenntartásához szükséges fizikai kényszer és erőszak alkalmazását a pénzügyőröknek, éppen ezért a NAV szervezetén belül a pénzügyőrök testesítik meg a fegyveres rendvédelmi szervet.⁵⁶ A NAV. tv. 35.§ (1) bekezdése értelmében e rendvédelmi tevékenységek alapján a pénzügyőr egyenruha és szolgálati fegyver viselésére jogosult. A szolgálati lőfegyver használata – csak úgy, mint a többi fegyveres rendvédelmi szervnél vagy fegyveres erőnél – korlátozott, csak végszükség, jogos védelem illetve a NAV. tv.-ben meghatározott

⁵⁴ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 6.§ (1)-(2) bekezdés.

⁵⁵ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 19.§ (1) bekezdés: A NAV vezető munkakörei: a) főigazgató, b) főigazgató-helyettes, c) szakfőigazgató, d) igazgató, e) igazgatóhelyettes, f) főosztályvezető, g) főosztályvezető-helyettes és h) osztályvezető.

⁵⁶ MAGASVÁRI 2018, 37. p.

egyéb esetekben (NAV. tv. 46.§) használható; a jogosulatlan fegyverhasználat büntetőjogi vagy fegyelmi eljárást von maga után (NAV. tv. 45.§ (7) bekezdés). A jogalkotó a NAV tv.-ben a szolgálati fegyver alkalmazását megelőzően, tekintettel a fokozatosság és arányosság elvére, más kényszerítő eszközök – testi kényszer, bilincs, vegyi eszköz, útzár, szolgálati kutya – alkalmazását is lehetővé teszi.

A pénzügyőr szolgálati viszonya önkéntes jelentkezés, fizikai, pszichológiai és egészségügyi alkalmassági vizsgálaton való alkalmasság után jön létre. Hasonlóan a többi rendvédelmi szervhez való jelentkezéshez itt is szükséges, hogy a jelentkező 18. életévét betöltött cselekvőképes, magyar állampolgár legyen, akinek életvitele nem kifogásolható, tudomásul veszi a hivatásos szolgálattal járó kötelezettségeket, korlátozásokat, valamint hozzájárul a szolgálati viszony létesítését megelőzően és azt követően is a megbízhatósági ellenőrzéshez. Elképzelhető, hogy a felvétel után a pénzügyőrnek képzési kötelezettsége keletkezik, amelyet teljesítenie kell; amennyiben azt nem teljesíti, a jogviszony megszűnik. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos szolgálati jogviszonyhoz illetve rendészeti szakvizsgálathoz kötött munkaköreiről, továbbá az alapfokú és középfokú szaktanfolyammal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 40/2014. (XII.29.) NGM rendelet rögzíti az olyan eseteket, amikor az alap- vagy középfokú szaktanfolyammal egyenértékűnek tekint bizonyos képzettségeket, valamint amikor nem áll fent a szaktanfolyam elvégzésének kötelezettsége. A hivatásos állomány tagjai esküt tesznek, amely esküszöveg azonos azzal, amelyet a többi rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagja tesz le (Hsztv. 44.§ (1) bekezdés). A szolgálati viszony megszűnésére és megszűntetésére szintén a Hsztv. szabályait kell alkalmazni.

A katonai szervezetekre jellemző sajátosságok ismertetése után a pénzügyőrök feladatainak ismertetésére térnek át. A pénzügyőrök alapvetően a rendészeti és büntetőjogi feladatok ellátásában működnek közre, de jelen vannak az országhatáron zajló vámigazgatási, vámellenőrzési feladatoknál is. A rendészeti feladatai között alapvetően olyan tevékenységi körök találhatók meg, amelyek rendkívüli módon rokoníthatók a rendőrség feladataival, így többek között a szabálysértések felderítése, elbírálása, az elfogott, őrizetbe vett vagy fogvatartott személyek őrzése, kísérése, mélységi ellenőrzési tevékenység végzése, közúti határátkelőhely üzemeltetése, fenntartása.⁵⁷ A bűnüldözési, nyomozási és bűnmegelőzési feladatoknál egyértelműen megállapítható a jogalkotó szándéka, ugyanis, olyan cselekmények elleni fellépésre biztosít lehetőséget, amelyek illeszkednek a NAV tevékenységéhez. Így a NAV a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban Be.) 34.§ (2) bekezdésében meghatározott bűncselekmények esetén végzi a nyomozást, a bűncselekmények felderítését, azok megelőzését. A vámigazgatás, vámellenőrzési feladatok során többek között az ország illetve az Európai Unió területére belépő személyek, áruk, okmányok vizsgálatát végzik el a pénzügyőrök, elsődlegesen a határátkelőhelyeken, de repülőtereken és adott esetben folyóvizeken.⁵⁸ E feladatok ellátása során, mint látszik, különböző kötelezettségek, szolgálati kötelezettségek keletkeznek a pénzügyőr számára – akár az ellenőrzést, a nyomozási feladatokat tekintve, akár határátkelőhelyen történő beléptetést, vagy mélységi ellenőrzést –, amely kötelezettségekhez az államnak és magának a NAV-nak is érdeke, szolgálati érdeke

⁵⁷ MAGASVÁRI 2018, 37–38. pp.

⁵⁸ MAGASVÁRI 2018, 36–37. pp.

fűződik. Erre tekintettel a jogalkotó álláspontja szerint a NAV-on belül egyes munkaköröket kizárólag pénzügyőr tölthet be, így többek között a nyomozói, főnyomozói, segédnyomozói munkakör, a bűnjelkezelői és szakreferensi munkakör, a járőrvezetői, járőri és járőrtársi munkakör, rendészeti és vám-és pénzügyőri szakreferens, referensi munkakör.⁵⁹ E munkakörökből kitűnik a rendészeti, rendvédelmi jelleg.

Ebből a rövid ismertetőből egyértelműen látszik, hogy noha a NAV törvény egyes Hsztv.-ben meghatározott rendelkezések alkalmazását kiiktatja, tekintettel arra, hogy azt a NAV tv. már tartalmazza, vagy némi eltéréssel, de szabályozza. A szervezet működése, alapvető jellemvonásai – többek között a katonailag szervezettség, az ebből adódó speciális irányítási, szervezési eszközök, a rendvédelmi feladatok ellátásának szabályai – megegyezik a többi rendvédelmi szervvel.

2. A pénzügyőr megítélése katonai büntetőjogi szempontból

A kodifikáció során, mint arra már az előzőekben kitértem, a katonai büntetőjoggal foglalkozó szerzők körében kialakult az az álláspont, hogy az új Btk. megalkotásánál a katona büntetőjogi fogalmának kibővítése, teljessé tétele szükséges. Egy ideig a megjelent törvényjavaslat alapján megnyugtató eredmény volt várható, hiszen a NAV hivatásos állományú tagjai, a pénzügyőrök büntetőjogi értelemben katonának minősültek. Azonban egy módosítás következtében – alig néhány hónappal a hatályba lépés előtt – a pénzügyőr kikerült a fogalomból. Egyetértek azokkal a szerzőkkel – *Hautzinger Zoltán, Farkas Ádám* – akik szerint a jogalkotó e döntése egy visszalépés volt. A kialakult hiányos fogalom így témát szolgált a katonai büntetőjoggal foglalkozóknak. Jelen részben a dolgozatom főkérdésére válaszolok, méghozzá arra, hogy büntetőjogi értelemben katona-e a pénzügyőr. Ezt a kérdést sokan sokféleképpen közelítik. Álláspontom szerint teljes mértékben katonának tekinthető a pénzügyőr és a jogalkotó által a fogalomból való törlése teljesen elhibázott lépés volt. Álláspontom alátámasztására három aspektusból kívánom megvizsgálni a kérdést egyrészt jogtörténeti, másrészt a katonai attribútumok jelenléte a pénzügyőri szervezetben és végül a katonai bűncselekmények elkövetésének elvi és reális lehetősége.

Jogtörténeti szemszögből megközelítve nem lehet álláspontom szerint, megfelelő, helytálló következtetést levonni. Ennek oka véleményem a szervezetek különbözősége, hiszen a pénzügyőrség már a monarchia idején megszervezésre került és inkább közigazgatási szervként funkcionált; míg a vámőrség felállítására csak a Horthy-korszakban került sor és amely egy fegyveres őrség volt. E különbözőségnek tudható be a szervek eltérő büntetőjogi megítélése. Míg a vámőrség tagjai a felállításától kezdve egészen a Határőrségbe való beolvadásáig katonának minősült (Ktbtk hatálya), addig a pénzügyőrség tagjai nem. A pénzügyőrség tagjait valamint a vámőrség tagjait egységesen katonának az 1950-es évek elején minősítették, majd a jogalkotó mindkét szervezetet 1957-ben demilitarizálta katonai büntetőjogi szempontból, azonban e szervek továbbra is

⁵⁹ 40/2014. (XII.29.) NGM rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos szolgálati jogviszonyhoz, illetve rendészeti szakvizsgához kötött munkaköreiről, továbbá az alapfokú és középfokú szaktanfolyammal kapcsolatos egyes kérdésekről I. melléklet.

fegyveres őrségnek minősültek. Ezt követően megtörténik 1964-ben a szervezet egybeolvasása Vám- és Pénzügyőrség néven⁶⁰, de büntetőjogi értelemben tagjai nem minősülnek katonának. Tehát történeti tényezőre ilyen módon érvelésemet nem, vagy csak részben alapozhatom. Azonban hangsúlyozandó, hogy a korábbi időszakokban is meg volt e szervezetnek a katonailag szervezettsége, a függelmi viszony, a fegyveres rendvédelmi jelleg; tehát minden megalapozta azt, hogy a jogalkotó büntetőjogi értelemben katonának minősítse.

Úgy gondolom, hogy azt, hogy a jogalkotó mi alapján minősít egy szervezetet és annak tagjait büntetőjogi értelemben katonának alapvetően két pilléren nyugodhat. Az egyik a szervezetre bízott feladat jellege, a másik pedig az e feladat maradéktalan és pontos ellátásához szükséges szervezeti felépítés. Ha megvizsgáljuk a NAV-ot és azon belül is a pénzügyőrök által ellátandó feladatokat láthatjuk, hogy bizonyos vonásokban – nyomozás, bűnüldözés – rendkívüli hasonlóságot mutat a rendőrséggel. E feladatok alapvetően szolgálják a közrend, közbiztonság, az országon belüli belső rend fenntartását. Kiemelhető a vámellenőrzési tevékenység is, amelyet nem csupán a belső védelem érdekében, hanem az Európai Unió védelme érdekében is végez a szervezet, de ugyancsak nyomós állami érdek fűződik a határátkelőhelyen végzett személy- és áruellenőrzéshez is. E feladatok hatékony ellátásához az állam biztosítja a pénzügyőrök számára az állami kényszer és erőszak eszközét, amikor különböző kényszerítő intézkedések, kényszerítő eszközök alkalmazását – többek között a legsúlyosabb, szolgálati fegyver alkalmazását is – biztosítja. Álláspontom szerint – figyelemmel a fegyveres erőre és a többi rendvédelmi szervre – a törvényben meghatározott és az ilyen kiemelt állami érdekekkel bíró feladatok ellátását a szervezet csak akkor tudja hatékonyan ellátni, ha az követi a klasszikus katonai rendszerű szervezeti felépítést és a katonailag szervezett testületekben érvényesülő szervezési elveket. A jogalkotó a Hsztv. rendelkezése értelmében a NAV hivatásos állományú tagjait, a pénzügyőröket fegyveres rendvédelmi szervnek minősíti. Szintén a Hsztv. rögzíti a 13.§ (2) bekezdésben, hogy e szervek tagjai, így a pénzügyőrök is, feladatukat függelmi viszonyban látják el. A függelmi viszony rendkívül sajátosan alakul ennél a szervezetnél, hiszen – mint azt korábban ismertettem – a pénzügyőrnek (hivatásos állományú tagnak) a NAV szervezeti deformáltsága folytán gyakran kormánytisztviselő szolgálati előljárója van. Egyesek éppen ennek a létét hozzák fel indokul annak érdekében, hogy kitartsanak a szervezet „demilitarizáltsága” mellett és akként fogalmazznak, hogy „amennyiben a NAV hivatásos állományú tagjai katona státuszának bevezetése megtörtént volna, úgy szükséges lett volna a „civil” szolgálati előljáró – figyelemmel arra, hogy a nem hivatásos állományú szolgálati előljárót ugyanazon jogok illetik meg, mint a hivatásos állományú előljárót – kötelezettségeit érintően a büntetőjogi felelősségének megjelenítése.”⁶¹ Mint látjuk, a helyzet a szervezeti integrációt követően teljesen kaotikus lett és úgy gondolom, ennek nem az integráció az oka, hanem sokkal inkább a jogalkotói meggondolatlanosság a NAV szervezetének kialakítása tekintetében. Számomra már az rendkívül különös és egyben elfogadhatatlan, hogy a NAV szervezetén belül a szolgálati előljáróként aposztrofált vezetők több-

⁶⁰ ERDŐS ÁKOS – SZABÓ ANDREA: *A pénzügyőr, a katona büntetőjogi fogalmán kívül*. Katonai jogi és hadijogi Szemle 2019/1. 16. p.

⁶¹ ERDŐS – SZABÓ 2019, 23–24. pp.

sége kormánytisztviselő, hiszen a NAV tv. értelmében, szolgálati előljáró a központi szerv vezetője (államtitkár) és szakmai helyettesei (helyettes államtitkár), valamint a vezető munkakört betöltő személy. Ha ezutóbbi személyi kört, tehát a vezető munkakört betöltő személyeket vesszük alapul, elképzelhető az is, hogy a szolgálati előljáró hivatásos állományú, erre például szolgálhatnak a megyei adó- és vámhatóságok. A megyei adó- és vámhatóságok élén az igazgató áll – aki kormánytisztviselő, de például Vas megyében jelenleg hivatásos állományú (dandártábornok) –, akinek a munkáját a különböző szakterületekért felelős igazgatóhelyettesek segítik, akik között található hivatásos állományú is, akik többségében a vám- és pénzügyőri igazgatóhelyettesi pozíciót töltik be (Csongrád-Csanád megyében beszélhetünk egy határrendészeti igazgatóhelyettről is, aki szintén hivatásos állományú). Ezt a megoldást azért tartom elfogadhatatlannak, annak ellenére, hogy vannak hivatásos állományú vezetők is, mert a civil vezető nem rendelkezik azokkal a szakmai ismeretekkel, amelyek a katonailag szervezett testületek körében érvényesülnek. Azonban ha rendelkezik is, felelősségtani szempontból számos kérdést nyitva hagy, így többek között a bűnös parancs kiadásának (amely bűncselekményre irányul) a lehetőségét, amely azáltal, hogy a pénzügyőr nem minősül katonának, elesik a kifejezetten ezt a helyzetet kivédő katonai büntethetőséget kizáró októl és a szolgálati előljáróját, aki nem minden esetben hivatásos állományú, nem lehet büntetőjogilag felelősségre vonni, a kiadott bűnös parancsért. Azonban ez az eset, hogy katonának nem minősülő személyt ruház fel a jogalkotó katonai vezető jogosultsággal nem egyedi, erre példát az Országgyűlési Őrségnél is találunk. Az Ogytv. 135.§ (1) bekezdés értelmében az országgyűlési őr köteles a házelnök, az ülést vezető elnök, valamint előljárója utasításának a törvényben meghatározott kivételekkel engedelmeskedni. Ez hasonló kérdést vet fel, mint a NAV esetében azzal a kivétellel, hogy itt az országgyűlési őr katonának minősül, azonban a házelnök, vagy az ülést vezető elnök már nem. Itt is a jogalkotó – csak úgy, mint a NAV vonatkozásában – egy büntetőjogi zsákutcát hozott létre.

Nem értek egyet *Erdős Ákos* és *Szabó Andrea* szakcikkéből fentebb idézett megoldással, hogy amennyiben a pénzügyőrök katonának minősülnének, akkor be kellene vezetni az ún. „civil” előljáró fogalmát. A megoldást sokkal inkább a szervezeti átalakításban látom akként, hogy a pénzügyőrök szolgálati előljárója pénzügyőr legyen. Ezzel biztosítható az, hogy szakmailag és jogilag helyes parancsok, utasítások kerüljenek kiadásra, ezen túlmenően következetesen érvényesülhetne a katonailag szervezett testületek szolgálati szabályzatában megfogalmazott követelmény, miszerint a parancsot adó felelősséggel tartozik a parancsáért. Álláspontom szerint kedvezőbb lenne, ha a központi szerv egyik vezetőhelyettese, nem helyettes államtitkári státuszt töltene be, hanem a NAV pénzügyőri szervének országos parancsnoka lenne, hasonlóan a megyei adó- és vámhatóságok felépítéséhez. Járható útnak bizonyulna az is, ha a szervezeti átalakításra akként kerülne sor miként a rendőrség és idegenrendészeti szerv egybeolvasása esetén. A jogalkotó az Rtv 1.§ (2) bekezdésében, amely a rendőrség feladatait tartalmazza beillesztette az idegenrendészeti feladatot. Emellett, hasonlóan a TEK-hez létrehozott egy idegenrendészeti szervet, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságot, amelynek állománya hivatásos rendőrökből, rendvédelmi igazgatási alkalmazottakból és munkavállalókból áll. Erre a mintára elképzelhető lenne a NAV-on belül egy Országos Vám- és Pénzügyőri Főigazgatóság is, amely szintén megoldaná a szervezeti kavardásból eredő problémákat és ezzel biztosítva lenne úgyszintén az, hogy hivatásos

állományúnak hivatásos állományú lenne az előjárója és az állományilletékes parancsnoka.

A függelemből adódik – és már az előzőekben is többször említésre kerül – a parancs kérdése. A NAV tv. következetesen alkalmazza a parancs és az utasítás fordulatot, mint sajátos, a katonailag szervezett testületek irányítási eszközét, ebből adódóan levonható az a következtetés, hogy a pénzügyőrök vonatkozásában is fontos irányítási eszközként érvényesül. Kérdésként merül fel, – és visszakapcsolódik a függelemhez, és az előjárói viszonyhoz – hogy egy kormánytisztviselő minden esetben tisztában van azzal, hogy az általa kiadott parancs megfelel-e jogszabályi követelményeknek vagy az katonai technikai és taktikai szempontból helyes, célravezető-e? A katonai büntetőeljárásban is fontos, hogy a katona felett katonai bíró és katonai ülnökök ítélkezzenek, azért, mert ismerik a katonai életviszonyok sajátosságait, amelyeket külsős vagy egy civil nem ismer. Ezt a problémát látom ebben a helyzetben is, nem biztos, hogy egy kormánytisztviselő tud megfelelően élni a parancsadás jogával és azt helyesen tudja alkalmazni, amely szintén büntetőjogi és fegyelmi kérdéseket vet fel, hiszen adhat olyan szakmailag nem helyes parancsot is az előjáró, amely a szolgálatra súlyos vagy különösen súlyos hátránnyal jár, nem beszélve a megfelelő parancs kiadásának elmulasztásáról.

A jogalkotó által a pénzügyőrökre ruházott feladatokból, valamint a katonai szervezet egyik lényeges alapkövét adja – a függelem mellett – a szolgálati rend és fegyelem. A katonailag szervezett testületeknél rendkívül fontos ezen attribútumnak a fenntartása és elengedhetetlen a feladataik maradéktalan ellátásához. A pénzügyőrök vonatkozásában is fontos, hiszen maga a NAV fenyítő (fegyelmi) eljárás vonatkozásában a kiszabandó fenyítés nemének és mértékének megállapításánál figyelemmel kell lenni a fegyelmi vétségnek a fegyelemre gyakorolt hatására.⁶² A fegyelemmel kapcsolatban *Pálinkás András* akként fogalmaz, hogy „a fegyelem valamely testületnek, rendnek tagjait kötelező magatartási szabályok összessége. [...] az alakiságnak minden időben tükröznie kell a NAV szilárd fegyelmet. [...] A pénzügyőr kötelék fegyelmeinek egyik legkiválóbb fokmérője a mai napig is az alaki tevékenységben megmutatkozó egységesség, az egyénileg és alakzatban tevékenykedő pénzügyőrök feszes megjelenése, egységes, kulturált öltözete.”⁶³ Valóban egyetértek *Pálinkással* annyiban, hogy a fegyelem magába foglalja a magatartási szabályokat, azonban el kell különíteni az alakiságban megnyilvánuló fegyelmet és a szolgálati feladatok ellátása során érvényesülő, a részlehadjárás nélküliséget biztosító fegyelmet. Úgy gondolom, ezutóbbihoz (szolgálati fegyelem) sokkal nagyobb szolgálati és társadalmi érdek fűződik mind katonai, mind büntetőjogi értelemben. A társadalom és maga a katonailag szervezett testület is azt várja el a pénzügyőrtől, – és más rendvédelmi és honvédelmi szervezet hivatásos állományú tagjától – hogy a feladatait a szolgálati út és törvények betartásával, pontosan, fegyelmezetten és jogszerűen lássa el az állam és az állampolgárok biztonsága és a belső rend védelme érdekében és ehhez szükséges a korábban említett függelem és a most tárgyalt fegyelem. A fegyelem megbomlása a pénzügyőri szervezet vonatkozásában ugyanolyan ká-

⁶² 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 33/G.§ (2a) bekezdés.

⁶³ PÁLINKÁS ANDRÁS – ERDŐS ÁKOS: *A pénzügyőri hivatás sajátos jellemzői: egyenruha, alakiság, valamint a katonai rendfokozatok és az alapjogok korlátozásának rendszere*. In: Erdős Akos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2018. 99. pp.

rokat okoz, mint más rendvédelmi szervben és a fegyveres erőben, sőt közvetve ugyan, de bomlasztóan hat más fegyveres és rendvédelmi szervek fegyelmére is. Gondolni lehet itt is a pénzügyőrségen belül főképp a határátkelőhelyeken történő korrupciós és hivatali bűncselekményekre. Amennyiben egy pénzügyőr elköveti a hivatali vesztegetést, nem csupán az adott szervbe vetett közbizalmat ingatja meg, hanem megbontja a szervezeten belül uralkodó fegyelmet, szolgálati fegyelmet. Éppen ezzel kívánom cáfolni Pálincás állítását, miszerint a „fegyelemnek a fokmérője az alakosság”, egy alakiságot, a fegyelmet követő pénzügyőr is elkövethet hivatali vagy korrupciós bűncselekményt, amely a szervezeten belüli fegyelmet megbontja. Álláspontom szerint tehát Pálincás megközelítése e tekintetben nem helyes, a fegyelem alatt minden esetben a pénzügyőri szervben belül uralkodó és a feladatok ellátásához kötődő szolgálati fegyelmet kell előtérbe helyezni és azt büntetőjogi eszközökkel is védeni. Ezekre tekintettel álláspontom az, hogy a fegyelem fokmérője az adott szervezeten belül a feladat ellátásának hatékonysága és eredményessége.

Végsősoron a pénzügyőrség katonailag szervezettségét bizonyítja a megjelenésük, a külsőségek, az egyenruha, a rendfokozatok jelenléte és az alakosság. Egyes szerzők – Erdős Ákos és Szabó Andrea – az egyenruha meglétét hangsúlyosnak tekintik egy szervezet büntetőjogi értelemben vett katonának minősítéséhez. Valóban nem elhanyagolható, de sokkal fontosabbnak vélem az általuk ellátandó feladatok és a katonai jelleget tükröző elvek jelenlétének vizsgálatát, hiszen a Polgárőrség, vagy egy biztonsági őr is rendelkezik egyenruhával, vagy formaruhával, mégsem minősülnek – jogosan – katonának. A rendfokozatnak a pénzügyőrök vonatkozásában – csak úgy, mint a többi rendvédelmi szervnél – már más funkciója van, mint a fegyveres erőnél, itt alapvetően a fizetési besorolást és az egyes betölthető szolgálati beosztást fejezi ki.⁶⁴

Ezekből adódóan látható, hogy mindegyik katonailag szervezett testületre jellemző katonai attribútumokkal rendelkezik a NAV pénzügyőri szerve. Ebből a szempontból teljesen értelmezhetetlen a jogalkotó álláspontja a tekintetben, hogy miért „demilitarizálta” büntetőjogi értelemben a pénzügyőröket. Ezzel a korábbi ellenzett tevékenység alapú differenciáltság után, egy újabb differenciáltságot és büntetőjogi megkülönböztetést indukált a pénzügyőrök és a többi rendvédelmi szerv között. A fentiek alapján, elvi síkon most azt vizsgálom meg, hogy a pénzügyőr katonai bűncselekmény alanya lehet-e.

A katonai büntetőjog alapvető célja, hogy a katonai szervezetben érvényesülő sajátos értékeknek – fűggelem, szolgálati rend és fegyelem, a parancs védelme, rendfokozat tisztelete stb. – védelmet biztosítson. Azok a hivatásos állományúak, akik a Magyar Honvédséghez, vagy valamely rendvédelmi szervhez – így a pénzügyőrnek – jelentkeznek, résszint különös védelmet kapnak a törvény által, résszint pedig vállalják a társadalom érdekében kifejtett tevékenységük folytán őket terhelő speciális kötelezettségeket.⁶⁵ E különös értékek védelméből és speciális kötelezettségekből az következik, hogy a jogalkotó olyan cselekményeket is poenalizál, amelyeknek a hétköznapi életben nem tulajdonítunk különösebb jelentőséget, de amelyeknek védelme a katonailag szervezett testületeken belül a feladatok ellátásához nélkülözhetetlen.

⁶⁴ 2015. évi XLII. törvény indokolása a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról, indokolás a 15–16.§-hoz.

⁶⁵ KORDA GYÖRGY: *A katonai és honvédelmi kötelezettségek elleni bűncselekmények*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988 7. p.

A Hsztv. 103.§ (1) bekezdése értelmében a hivatásos állományú a szolgálati előljárójától kapott parancsot, a törvényben meghatározottak kivételével, köteles végrehajtani. A jogszerű parancsot a büntetőjog védelemben részesíti, ezzel biztosítja annak maradéktalan végrehajtását, valamint a szervezet megfelelő működését. Az első probléma már itt felmerül, ugyanis míg a rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet, az országgyűlési őr, a polgári nemzetbiztonsági szolgálat, a honvédség és a katasztrófavédelem hivatásos állományú tagjától a parancs teljesítését ki lehet kényszeríteni, valamint annak nem teljesítését a törvény bünteti (Btk. 444.§ parancs iránti engedetlenség), a pénzügyőrt azonban a parancs nem teljesítéséért nem lehet felelősségre vonni (büntetőjogilag). A parancs iránti engedetlenségnek van vétségi és büntetési alakzata is. A katonai vétségeket tekintettel a Be. 710.§ (1) bekezdésére és a Hsztv. 181.§ (3) bekezdésére fegyelmi eljárásban kell elbírálni, míg a büntetteket katonai tanács előtt. A pénzügyőr de facto megvalósíthatja mind a vétségi, mind a büntetési alakzatát a parancs iránti engedetlenségnek, azonban de jure nem, mert nem minősül katonának. Fegyelmi eljárásban nem vonhatják felelősségre a Hsztv. szabályai szerint, mert a NAV tv. külön rendelkezéseket tartalmaz a pénzügyőr felelősségére vonatkozóan. Ebből adódóan egy ellentmondás keletkezik. A pénzügyőr köteles teljesíteni a parancsot, de annak teljesítéséhez nem fűznek büntetőjogi illetve fegyelmi jogkövetkezményt. A pénzügyőrnek a parancs nem teljesítéséért fegyelmi úton történő felelősségre vonása elképzelhető, hiszen a NAV tv. 33/G.§ (1) bekezdése értelmében fegyelmi vétséget követ el a pénzügyőr, ha a hivatásos szolgálati jogviszonyából eredő kötelezettségét vétkesen megszegi. A parancs teljesítésének kötelezettsége, álláspontom szerint a szolgálati jogviszonyból eredő kötelezettség. Ebben az esetben viszont érvényesülnie kellene a kevesebből a többre való következtetés (argumentum a minore ad maius) elvének. Hiszen, ha a pénzügyőr által elkövetett „parancs nem teljesítés” fegyelmi szinten büntetendő (kisebb súlyú cselekmény), akkor büntetendőnek kellene lenni a Btk. 444.§ szerinti parancs iránti engedetlenségben is (nagyobb súlyú cselekmény), amely úgy orvosolható, ha a pénzügyőr katonának minősítik.

A parancs védelme mellett kiemelhetjük a szolgálati bűncselekményeket – így többek között a kötelezettségzegés szolgálatban (Btk. 438.§), szolgálati feladat alóli kibúvás (Btk. 439.§), jelentési kötelezettség megszegése (Btk. 440.§), szolgálati visszaélés (Btk. 441.§) – is. A hivatásos állományúak önként vállalják a szolgálati jogviszonyból fakadó kötelezettségeknek a teljesítését. Mind a Magyar Honvédség, mind a rendvédelmi szervek szolgálata igen sokféle kötelezettséget foglal magában, amelyek kötelezettségeket jogszabályok, utasítások és parancsok határoznak meg.⁶⁶ A hivatásos szolgálati viszonyára valamint az e szervek által ellátandó feladatok jelentősége tekintettel a jogalkotónak érdeke fűződik ahhoz, hogy feladatukat maradéktalanul, pontosan, jogszerűen és hatékonyan lássák el. A pénzügyőrök vonatkozásában ugyanezek elmondhatók azzal a kivétellel, hogy itt a jogalkotó nem rendeli büntetőjogilag büntetni e cselekmények elmulasztását. Itt is ugyanaz érvényesül e körben is, mint a parancs iránti engedetlenség esetén, hogy de facto meg tudja valósítani a szolgálati bűncselekményeket, vagyis a pénzügyőr cselekménye tényállásszerű lesz, azonban de jure nem, tekintettel arra, hogy nem minősül büntetőjogi értelemben katonának. A szolgálati bűncselekmény elkövetési magatartása sokféle lehet, adott esetben a járőrszolgálatban történő elalvás, az okmány-

⁶⁶ KORDA 1988, 63. p.

ellenőrzési kötelezettség elmulasztása. A pénzügyőr vonatkozásában ezek a cselekmények is fegyelmi úton büntetendők, tekintettel a NAV tv. előzőekben idézett szakaszhelyére, amely szerint a fegyelmi büntetést kell kiszabni, ha a szolgálati kötelezettségét vétkeken megszegi és ismét itt a kérdés, ha a kisebb súlyú szolgálati szabályszegéseket, vétségeket szankcionálja a jogalkotó fegyelmi úton, a súlyosabbakat büntetőjogi úton nem, pedig azok nagyobb hátrányt jelentenek a szolgálatra, a fegyelemre.

A katonai büntetőjog azonban nem csupán bünteti az alárendeltet, a katonát az általa elmulasztott tevékenységekért vagy kötelezettségszegésekért, hanem védelemben is részesíti. Az alárendelt a függelmi viszonyból adódóan „hátrányban” van a mindig hatalmi helyzetben lévő előljáróval szemben, akinek parancsait, utasításait köteles végrehajtani.⁶⁷ A jogalkotó e tényállások keretében kíván gátat szabni az előljárói önkény elhatalmasodásának, valamint azt kívánja elérni, hogy az előljárók a rájuk bízott jogokkal éljenek és ne visszaéljenek. A pénzügyőrökre e tekintetben sem gondolt a jogalkotó és az előljáró adott esetben tényállásszerű cselekményére nem reagál, így büntetőjogilag értékeletlenül marad például az, ha az pénzügyőr előljáró az alárendelt pénzügyőrt a többi pénzügyőr jelenlétében vulgáris szavakkal szidalmazza, holott ezzel megvalósul az alárendelt megsértésének büntette (Btk. 449.§ (2) bekezdés c) pont).

A katonai jelleg azonban a már említett fegyelmi eljárás (fenyítés) keretében is megnyilvánul, a NAV. tv. a Hsztv.-ben rögzítettektől eltérő fegyelmi szabályokat tartalmaz – amelyek megfelelnek a kormánytisztviselők, ügykezelők és munkavállalók fegyelmezésének is –, de a pénzügyőr vonatkozásában felfedezhetők a katonai jellegű fegyelmi büntetések. A NAV. tv. 33/G. § (3) bekezdés sorolja fel az alkalmazható fegyelmi büntetéseket.⁶⁸ A fegyelmi büntetések között találunk olyanokat, amelyek azok jellegéből adódóan csak pénzügyőrrel szemben alkalmazhatók, így a rendfokozatban visszavetés (NAV. tv. 33/G.§ (3) bekezdés f) pont), valamint a szolgálati viszony megszüntetése (NAV. tv. 33/G.§ (3) bekezdés l) pont). Ezek a fenyítési nemek vagy fegyelmi büntetések azonosak azokkal a büntetésekkel, illetve mellékbüntetésekkel, amelyeket katonai büntetőeljárás keretében a katonával szemben lehet alkalmazni. Korábbiakban lehetőség volt pénzügyőrrel szemben lefokozás, valamint várakozási idő meghosszabbítására is, azonban ezeket a jogalkotó kiiktatta. Megjegyzésre érdemes, hogy a jogalkotó büntetőjogi szempontból a pénzügyőrnek a katonává minősítését nem látta indokoltnak, ellenben fegyelmi büntetésként alapvetően a katonailag szervezett testületknél alkalmazott fegyelmi és katonákkal szemben alkalmazandó katonai büntetések és mellékbüntetések rendszerének a beépítését a NAV. tv.-be igen.

Szintén kiemelésre érdemes, hogy fegyelmi eljárás keretében a pénzügyőr élhet a „parancsra tettem” mentességgel és a törvényi feltételek fennállta esetén mentesülhet is a

⁶⁷ HABONY JÁNOS: *Vádemelés helyett Katonai bűncselekmények – joggyakorlata*. Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest, 1989. 207. p.

⁶⁸ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 33/G.§ (3) bekezdés a) megrovás, b) fizetési fokozatban való előlépés várakozási idejének meghosszabbítása (6 hónaptól 2 évig terjedő időre), d) visszavetés egy fizetési fokozattal (1 évtől 2 évig terjedő időre), e) személyi illetménnyel rendelkező esetében a személyi illetmény visszavonása, f) kizárólag pénzügyőr esetében eggyel alacsonyabb rendfokozatban való visszavetés (6 hónaptól 2 évig), g) címtől való megfosztás, h) kizárólag nem vezetői munkakört betöltő fegyelmi eljárás alá vont esetében eggyel alacsonyabb besorolású munkakörbe helyezése (1 évtől 2 évig), j) vezetői munkakörből nem vezetői munkakörbe helyezés, l) kizárólag pénzügyőr esetében a hivatásos szolgálati viszony megszüntetése.

felelősség alól. E formula manifesztálódik a katonai büntetőjogban is, mint speciális kizárólag a katonákkal szemben alkalmazható büntethetőséget kizáró ok, amelyre a pénzügyőr jelenleg nem hivatkozhat büntetőeljárásban, még akkor sem, ha annak jogi feltételei fennállnak.

Ezekből adódóan egyértelműen kijelenthető, hogy a pénzügyőr katonának minősítése szükséges. A jogalkotó indokolatlan differenciálást tesz a rendvédelmi szerveken belül azzal, hogy a NAV hivatásos állományú tagjai kivételével az összes rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagját katonának minősíti. Az előzőekben ismertetett elvi tételek alapján kijelenthető, hogy a pénzügyőr alkalmas egyes katonai bűncselekmények elkövetésére. A jogalkotó itt is igazságtalan helyzetet teremt akkor, amikor a pénzügyőrnek a katonai büntetőjogi szempontból tényállásszerű cselekményét nem bünteti, ellenben a többi rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagjának cselekményét pedig igen. Ezáltal a jogalkotó bűnös cselekményt hagy büntetés nélkül. Álláspontom szerint a pénzügyőr által elkövetett katonai bűncselekmények valamennyi bűncselekmény fogalmi követelményeknek megfelelnek, hiszen amellet, hogy tényállásszerű a cselekmény még büntető-jogellenes és bűnös is. Ha a pénzügyőr a járőrszolgálatban elalszik, cselekménye tényállásszerű, hiszen cselekménye illeszkedik a Btk. különös részében a 438.§ (1) bekezdésében rögzített kötelesszegés szolgálatban tényállásba. Emellett büntető-jogellenes, tehát társadalomra veszélyes is, és bűnös is, hiszen a pénzügyőr – vélhetően – rendelkezik a megfelelő életkorral, nem áll fent vele szemben bűnösséget kizáró ok, szándékosság is fennáll (tekintettel, hogy az alapeset csak szándékosan követhető el⁶⁹) és elvárható volt tőle a jogszerű magatartás tanúsítása. És ez valamennyi katonai bűncselekmény vonatkozásában megállapítható. E cselekmények a pénzügyőri testületben uralkodó szolgálati rendet és fegyelmet aláássák, azt megbontják, ezáltal jogosan lehet tartani attól, hogy az állam által ráruházott feladatait rossz, gyenge színvonalon látja el.

Napjainkban a pénzügyőrök körében is egyre inkább begyűrűznek a korrupciós bűncselekmények, nem ritka, hogy egy egész alosztálynyi embert elvisznek, közöttük magas rendfokozatú tiszteteket is. Ebből több dolgot le lehet szűrni. Egyrésztől abban az esetben, ha tiszt rendfokozatú pénzügyőr is korrupciós bűncselekmény vádlottja lesz, úgy az alárendelt állomány körében nem tudta az elvárt szolgálati rendet és fegyelmet fenntartani. Másrésztől, ha tudomást szerzett a korrupciós bűncselekményekről és az ellen nem lépet fel vagy annak megvalósítását nem akadályozta meg, megvalósíthatná az előjárói intézkedés elmulasztásának (Btk. 452.§) vagy az ellenőrzés elmulasztásának bűncselekményét (Btk. 453.§), természetesen, ha katonának minősülne a pénzügyőr. Harmadsorban akár más büntetőjogi kérdését is felvethet, hiszen, az előjáró megfenyegeti valamelyik alárendeltjét, vagy több alárendeltjét, ha a visszaélésből származó pénzből a részére nem adnak le bizonyos mértékű „jutalékot” számos módon „megkeseríti az életüket”.

Ezekre tekintettel alapos lenne a pénzügyőrnek a katona fogalmába történő beiktatása. A katonai büntetőjog álláspontom szerint jó eszköze lenne a pénzügyőri szervezet szolgálati rendjének és fegyelmének a megerősítésére, valamint a korrupció ellenes küzdelemnek.

⁶⁹ TÖRŐ SÁNDOR: *A katonai bűncselekmények*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer, Budapest, 2013. 922. p.

V. Exkurzus a Fegyveres Biztonsági Őrségről

Felmerülhet a kérdés, hogyha a pénzügyőr katonának minősítése indokolt, akkor például a fegyveres biztonsági őrség (továbbiakban: FBŐ) tagjainak ekként minősítése miért nem. Szilárd álláspontom, hogy a FBŐ noha a fegyveres erővel és rendvédelmi szervekkel rokonítható külsőségekben is és egyes szervezési kérdésekben, de nem tekinthető katonának.

A FBŐ-ről a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény (továbbiakban: FBŐ tv.) rendelkezik. A törvényből a feladatok tekintetében megállapítható, hogy sokkalta szűkebb körű. Alapvető feladatuk az állam működése illetőleg a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedő létesítmények, tevékenységek, szállítmányok, objektumok őrzése, amely nem tartoznak a sem a fegyveres erő, sem az egyes rendvédelmi szervek feladatkörébe, azt a törvény kötelező feladatként nem írja elő számukra. Noha a közbiztonság védelme megjelenik a tevékenységi körükben, úgy gondolom, hogy közel sem olyan mértékben, mint például a Rendőrségnél. A FBŐ álláspontom szerint közvetve járul hozzá a közbiztonság védelméhez, mintegy második vonalas közbiztonság védelmet lát el. Fő feladatuk az őrzés-védelem, objektum őrzés.

A szervezeti felépítésüket tekintve részben követi a katonai struktúrát. A szervezeti felépítésben a megkülönböztetés nem rendfokozat szerint történik, hanem beosztás alapján, így adott esetben velük szemben klasszikus katonai büntetőjogi szankciókat – rendfokozatban visszavetés, várakozási idő meghosszabbítása, lefokozás – alkalmazni nem lehetne. A függelem érvényesülése az FBŐ 27/1998 (VI. 10.) BM rendeletből, amely a fegyveres biztonsági őrség működési és szolgálati szabályzatának (továbbiakban: FBŐ szolgálati szabályzat) kiadásáról szól, nem derül ki egyértelműen, arra logikai okfejtés útján lehet következtetni. A FBŐ szolgálati szabályzatának II. fejezet rendelkezik az előjárókról és alárendeltekéről. Mint az a katonai függelem egyik alapvető vonása, hogy az kétpólusú, amelynek egyik oldalán a szolgálati felsőbbség, az előjáró, másik oldalán pedig az alárendelt helyezkedik el. Azonban ennek a függelemnek a katonai mivolta kétségbe vonható, tekintettel arra, hogy sem az FBŐ tv., sem pedig az FBŐ szolgálati szabályzat nem rendelkezik e szervezési elvnek a fegyelmi vagy büntetőjogi védelméről, tovább erősíti ezt, hogy a függelemről in concreto egyik előbb említett jogszabály sem rendelkezik, arra csak logikai úton lehet következtetni a fentebb említettek alapján. Alapvető különbség már itt megmutatkozik mind a fegyveres erő és rendvédelmi szervek vonatkozásában, ahol e katonai alapelv elvi éllel, konkrétan rögzítésre kerül.⁷⁰ A FBŐ szolgálati szabályzat rendelkezik az utasításról, valamint a szolgálati útról szintén a II. fejezetben. Itt mind a szolgálati út, mind az utasítás lényege hasonlít a fegyveres erőnél és rendvédelmi szerveknél alkalmazott parancsra illetve utasításra, azonban csak úgy, mint a függelem vonatkozásában külön fegyelmi vagy büntetőjogi védelmet nem fűz. A FBŐ szolgálati szabályzat azonban több helyen – így a FBŐ szolgálati szabályzat 15.§ (1) bek.; 19.§ (1) bek. i) pont – rögzíti az engedelmisséget az előjárónak illetve annak utasításának. Fontos megjegyezni, hogy rögzíti az FBŐ szolgálati szabályzat, hogy az alárendelt az előjáró nem minden utasításának köteles eleget tenni, így annak sem, amely bűncselekmény elkövetésére irányulna. A szolgálati rendről, és fegyelemről nem rendelkeznek az FBŐ-re vonatkozó jogszabályok, csupán meg-

⁷⁰ Lásd ehhez 24/2005. (VI.30.) HM rendelet 29.3. pontját, valamint a Hszt. 13.§ (2) bekezdését.

felelő feyvelmet követel meg a szolgálati feladatok ellátásánál.⁷¹ Ezek alapján megállapítható, hogy nem mindegyik katonai attribútum van jelen az FBŐ szervezetében, valamint ezek nem olyan formában érvényesülnek, mint a feyveres erőnél és a rendvédelmi szervezetnél, valamint a jogalkotó nem részesíti ezeket az elemeket különös feyvelmi vagy büntetőjogi védelemben.

Az FBŐ által ellátott feladatok vonatkozásában, amint azt korábban megállapítottam, noha hozzájárul a közbiztonság fenntartásához – csak úgy, mint pl. a rendőrség vagy a pénzügyőrség – mégis e feladat tekintetében másodvonalas szervezetnek tekinthető. Fő feladatok az állami szempontból kiemelt jelentőségű objektumok védelme, így például a Paksi Atomerőmű, a MOL Petrolkémia vagy az MTVA székház, valamint a Honvédségnek és a rendvédelmi szervezeteknek nyújtanak szintén objektumvédelmi feladatokat, így például a Csongrád-Csanád Megyei Rendőr-főkapitányságon portaszolgálatot látnak el. A jogalkotó az FBŐ létesítésével, egy különös jogokkal rendelkező nem rendvédelmi szervezet hozott létre, hiszen a szolgáltat teljesítése során kényszerítő eszközöket alkalmazhatnak, végső soron akár löfegyvert is. Általánosan érvényesül a fokozatosság elve – a legenyhébbtől kell indulni és csak végső soron lehet a legsúlyosabb eszközt alkalmazni – a kényszerítő eszközök alkalmazása során. Az FBŐ a szolgálata során igazoltatási joggal rendelkezik a jogellenes cselekményt elkövetővel szemben, valamint büncselekmény és tulajdon elleni szabálysértés elkövetőjét a rendőrség kitékezéséig feltartóztatni jogosult, ezutóbbi jogosultsága csupán az őrzésre kötelező határozatban megjelölt objektumban, létesítményben illeti meg.⁷² Ez is alátámasztja a közbiztonság védelmében betöltött másodvonalát, valamint, hogy nincs kifejezetten helye a rendvédelmi szervezet között, hiszen szolgálati helyhez kötött az intézkedése, „joghatósága” csupán az őrzött objektumra és létesítményre terjed ki.

Fontos megemlíteni, hogy az FBŐ tagjai nem hivatásos állományúak feladatukat a rendvédelmi szervezetnél munkaszerződés alapján, munkavállalóként, illetve rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban látják el, a Magyar Honvédség vonatkozásában pedig honvédelmi alkalmazotti jogviszonyban történik foglalkoztatásuk. Azonban fontos azt is leszögezni, hogy csak az a személy lehet az FBŐ-nél alkalmazott, aki a jogszabályban meghatározott követelményeknek – így többek között, nagykorú, büntetlen előéletű, fizikailag, pszichológiailag, egészségügyileg alkalmas, valamint részt vesz a kiképzésen vagy megfelelő szakmai végzettséggel rendelkezik – megfelel. A jogalkotó az FBŐ tagját feladatának ellátása során közfeladatot ellátó személynek minősíti, így fokozott büntetőjogi védelmet élveznek. Tevékenységükkel kapcsolatban érdemes azt is megjegyezni, hogy a Rendőrség – az ORFK és az illetékes megyei, fővárosi rendőr-főkapitányságok, valamint a rendőrkapitányságok – szakmai felügyeleti, ellenőrzési és iránymutatási tevékenységet lát el.

Összefoglalóan azt lehet elmondani, hogy az FBŐ olyan sajátos biztonsági szerv, amely többletjogosultságokkal rendelkezik, mint egy egyszerű személy- és objektumvédelmi biztonsági szerv, ugyanakkor ezek a többletjogosultságok nem teszik rendvédelmi szervvé. Ebből adódóan a szervezetnek a katonai büntetőjog hatálya alá vonása nem indokolt, tekintettel a szervezetben csupán részben megjelenő, a katonai szervezeteket

⁷¹ FBŐ szolgálati szabályzat 19.§ (1) bekezdés h) pont.

⁷² 1997. évi CLIX. törvény indoklása 10.§-hoz.

jellemző attribútumokra, amelyeket a jogalkotó nem tartott szükségesnek sem büntetőjogi, sem fegyelmi szinten védeni, így adott esetben a szolgálati utasításoknak a megszegése vagy az őrhely elhagyása valószínűleg – és ezt erősíti meg, hogy munkaszerződéssel is foglalkoztatják az öröket – csupán munkajogi következményeket vonhat maga után.⁷³

VI. Befejezés

A dolgozatomban megvizsgálva a katona büntetőjogi fogalmának történeti fejlődését, valamint a fegyveres erő és egyes rendvédelmi szervek felépítését és magának a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetét, feladatát és a hivatásos állományt, álláspontom szerint megállapítható, hogy a pénzügyőrök büntetőjogi értelemben történő katonává minősítése helytálló és indokolt lenne.

Noha a történeti előzmények nem mutatnak nagy hagyományokat, lévén, hogy viszonylag rövid ideig minősültek katonának a pénzügyőrök, de ennek nem lenne szabad az ésszerűség és igazságosság követelményét kizárni. Álláspontom szerint nem szabad csak a történeti előzmények alapján valamely katonailag hierarchizált szervezetről kijelenteni, hogy katona, vagy sem büntetőjogi értelemben, hiszen akkor a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában is falba ütköznénk, sőt a bíróság több esetben döntésében mondta ki, hogy a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja büntetőjogi értelemben nem katona.

Azonban ha az ésszerűség szemszögéből közelítjük meg a kérdést megállapítható, hogy indokolt a katona büntetőjogi fogalmának és ezzel együtt a Be. katonai büntetőeljárás hatályának a módosítása is. A kiegészítés alapján – az ésszerűség és igazságosság követelményének figyelembe vételével – a pénzügyőr, vagyis a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja is bekerülne a Btk. 127.§ (1) bekezdésében meghatározott katona fogalom alá. Dolgozatom elkészítése alapján erre a szilárd következtetésre jutottam, amely következtetésemet, ha a történetiség nem is, de más, általam, a büntetőjogi helyes megítélés szempontjából fontos tényezők alátámasztanak. Fontos kiemelni, hogy a pénzügyőr katonai büntetőeljárásjogi megítélésénél a rendvédelmi szervekkel azonos megítélés alá helyezése indokolt, tehát a katonai bűncselekményekért, valamint a szolgálati helyen és a szolgálattal összefüggésben elkövetett bűncselekmények esete.

Az a tény, hogy a pénzügyőri állomány egy katonailag szervezett testület vitán felül áll. Ezt támasztják alá a mind a Hsztv.-ben, mind pedig külön a NAV tv.-ben szabályozott katonai eszközök, attribútumok. A pénzügyőrök függelmi viszonyban, szigorú alá-fölérendeltségben, a szolgálati rend és fegyelem megtartásával látják el feladataikat, amely feladatok ellátása során előljároi parancsát – a törvényben meghatározott kivételekkel – kötelesek végrehajtani. A jogalkotó – talán nem megfontolt – döntése alapján parancsadási jogot adott a nem hivatásos állományú tagoknak, akik közül többeket szolgálati előljáronak, vagy adott esetben – fegyelmi jogkörnél – állományilletékes parancsnoknak minősített. Így kvázi a hivatásos állomány felett egy „polgári előljáró” áll, amely megoldás egy kaotikus álláspontra hoz létre.

⁷³ KORDA 1988, 7–8. pp.

A pénzügyőrök feladata alapvetően szolgálja Magyarország biztonságát, a közrend és az alkotmányos rend fenntartását is, ez indokolja álláspontom szerint a katonailag szervezettség fenntartását, hiszen csak így tudja hatékonyan ellátni a feladatait.

A pénzügyőrséget összevetve a többi rendvédelmi szervvel megállapítható, hogy nagymértékben azonos alapon szerveződnek és azonosak a funkciók is, ez már magából a Hsztv. preambulumból is kitűnik, hiszen a jogalkotó ezekre a szervekre – valamint a Magyar Honvédségre (lásd honvédelmi törvény) – bízta Magyarország törvényes működésének biztosítását, a törvények betartatását, a bűnüldözést, a közbiztonság és a közrend fenntartását.

A pénzügyőrök elvben meg tudnak valósítani katonai bűncselekményeket, erre rá is világítottam már dolgozatomban, azonban ezt a jogalkotó értéketlenül hagyja, lényegében szemet huny olyan cselekmények fölött, amely a szervezet hatékonyságát és működőképességét ássák alá. A katonailag szervezett szervezetknél rendkívül fontos a belső (szolgálati) rend és fegyelem fenntartása, ennek eszközül szolgálhat maga a katonai büntetőjog illetve a belső fegyelmi jogkör gyakorlása. De ha nem ebből az irányból közelítjük meg, a jogalkotó nem ad semmilyen biztosítékot az alárendeltnek az előjárói hatalommal szemben.

Másrészről büntetőjogi kérdésként vetődik fel az, ha a pénzügyőr esetlegesen egy parancsot nem teljesít és ezért fegyelmi felelősségre vonják. Vajon miben mondják ki fegyelmi úton bűnösnek? Parancsiránti engedetlenség vétségében? Katonai bűncselekménynek csak katona lehet a tettese, rögzíti a Btk. 127.§ (3) bekezdése. De tegyük ezt félre és találunk egy kötelességszegő magatartást, amely a szolgálati fegyelemre is jelentős hatással van és fegyelmi úton felelősségre vonják a parancs nem teljesítésért. Akkor is fegyelmi úton vonják felelősségre, ha a pénzügyőr más pénzügyőrök jelenlétében követi el a parancsvaló szembe szegülést. Ez az egyszerű parancs nemteljesítésnél sokkal súlyosabb, hiszen a pénzügyőr e magatartásával – katonai büntetőjogi szempontból ez a tevékenység már nem vétségi, hanem büntetési alakzat lenne – a szervezet belső rendjét és fegyelmét oly mértékben megbontja, hogy az veszélyeztetheti a szervezet által végzett feladatok ellátását. Ebből adódóan, ha a szervezet reagál a kisebb súlyú cselekményre, miért nem reagál a nagyobb súlyúra is, a büntetőjog, azon belül is a katonai büntetőjog eszközével? Ugyanez a szituáció – tehát más alárendeltnek előtt történő parancsmegtagadás – a többi rendvédelmi szervezetnél megvalósítja a parancsiránti engedetlenség tényállását.

Ezekből is látszik, hogy a helyzet megoldásra és orvoslásra vár. A megoldást – mint azt már említettem – a szervezeti átalakításban lehetne megtalálni, tehát, a hivatásos állományoknak hivatásos előjárói legyenek. Ez két okból is célszerű lenne. Az egyik nyilván, a pénzügyőr katonának minősítésének nem lenne „kreált” akadálya. Másrészről olyan személyek kezébe kerülne a parancsadás jogosultsága és a hivatásos állomány irányítása, akik rendelkeznek megfelelő katonai szaktudással az állomány szervezése és irányítása, valamint a szervezet irányítása tekintetében.

A pénzügyőr katonának minősítésével megszüntethetné a jogalkotó a rendvédelmi szerveken belül uralkodó egyenlőtlenséget, különbségtételt és egy alkotmányellenes rendelkezést is megoldana. Emellett megfelelő védelmet tudna biztosítani a szolgálati rend és fegyelem megóvása mellett, az alárendeltnek az előjárói önkénnyel szemben.

BOLDIZSÁR GÖRBE**DER STRAFRECHTLICHE BEGRIFF DES SOLDATS. ARGUMENTATION FÜR DIE VOLLSTÄNDIGKEIT EINES BEGRIFFES**

(Zusammenfassung)

In meinem Aufsatz beschäftige ich mich mit dem strafrechtlichen Begriff des Soldats. Ich glaube, der Gesetzgeber hat diesen Begriff im neuen Strafgesetzbuch nicht entsprechend bestimmt. In Ungarn kann man über einen speziellen Begriff des Soldats sprechen, personeller Geltungsbereich des Militärstrafrecht wird weit bestimmt, in strafrechtlichem Sinn ist Soldat nicht nur der Berufssoldat der ungarischen Streitkräfte, sondern das hauptberufliche Personal der Ordnungskräfte auch. In strafrechtlichem Sinn hat der Gesetzgeber der Beamte der Finanzverwaltung demilitarisiert. Ich glaube, es war eine unangemessene Entscheidung. Die Beamte der Finanzverwaltung können viele Militärstraftaten begehen, aber der Gesetzgeber reagiert nicht darauf. Ich habe das Thema mehrere Richtungen untersucht. Ich argumentiere für die Änderung des Begriffes. Ich hoffe, der Gesetzgeber löst diese rechtswidrige Situation.